

# Jyväskylän esiopetuksen opetussuunnitelma



|                             |                                           |
|-----------------------------|-------------------------------------------|
| <b>Nimi</b>                 | Jyväskylän esiopetuksen opetussuunnitelma |
| <b>Kunta</b>                | Jyväskylä                                 |
| <b>Hyväksymispäivämäärä</b> | 6.9.2023                                  |
| <b>Pdf luotu</b>            | 9.5.2025                                  |

# SISÄLTÖ

|                                                                                                      |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma. . . . .                            | 1  |
| 1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. . . . .                                              | 1  |
| 1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen. . . . .                                      | 1  |
| 2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet. . . . .                                               | 4  |
| 2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet. . . . .                                        | 5  |
| 2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua. . . . .                                            | 8  |
| 2.3. Arvoperusta. . . . .                                                                            | 11 |
| 2.4. Oppimiskäsitys. . . . .                                                                         | 13 |
| 2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa. . . . .                                                 | 13 |
| 2.6. Paikallisesti päätettävät asiat. . . . .                                                        | 18 |
| 3. Esiopetuksen toimintakulttuuri. . . . .                                                           | 19 |
| 3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet. . . . .                                   | 19 |
| 3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa. . . . .                                                       | 23 |
| 3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa. . . . .                                     | 25 |
| 3.4. Paikallisesti päätettävät asiat. . . . .                                                        | 28 |
| 4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. . . . .                                                   | 29 |
| 4.1. Monipuoliset työtavat. . . . .                                                                  | 29 |
| 4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena. . . . .                                                | 31 |
| 4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet. . . . .                                  | 34 |
| 4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. . . . .                                | 42 |
| 4.5. Paikallisesti päätettävät asiat. . . . .                                                        | 46 |
| 5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. . . . .                                           | 47 |
| 5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. . .                             | 47 |
| 5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet. . . . .                                              | 48 |
| 5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja<br>esiopetuksesta perusopetukseen. . . . . | 50 |
| 5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset<br>tukimuodot. . . . .       | 51 |
| 5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen. . . . .                                      | 55 |
| 5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi. . . . .                                                | 56 |
| 5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. . . . .                                | 58 |
| 5.3.3. Tukea koskeva päätös. . . . .                                                                 | 59 |
| 5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö. .                          | 61 |
| 5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö. . . . .                                         | 61 |
| 5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö. . . . .                                            | 62 |

|                                                                                                                 |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä. . . . . | 63 |
| 5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus. . . . .                                                      | 63 |
| 5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu. . . . .                                        | 66 |
| 5.5.3. Muut opetuspalvelut. . . . .                                                                             | 67 |
| 5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä. . . . .               | 68 |
| 5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen. . . . .                                                         | 68 |
| 5.6. Paikallisesti päätettävät asiat. . . . .                                                                   | 69 |
| 6. Opiskeluhoito. . . . .                                                                                       | 70 |
| 6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma. . . . .                 | 70 |
| 7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus. . . . .            | 77 |
| 7.1. Paikallisesti päätettävät asiat. . . . .                                                                   | 77 |
| 8. Jyväskylän esiopetussuunnitelman laatimiseen liittyvät ratkaisut. . . . .                                    | 78 |

# 1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

## 1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,<sup>1</sup> jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus<sup>2</sup>.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.<sup>3</sup> Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

## 1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä<sup>4</sup>. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain<sup>5</sup> mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain<sup>6</sup> mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain<sup>7</sup> mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy<sup>8</sup> opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia<sup>9</sup> lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä<sup>10</sup>. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettämiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman<sup>11</sup> yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain<sup>12</sup> turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea<sup>13</sup>. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen<sup>14</sup> kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus<sup>15</sup> on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

*opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.*

## 2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

*Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.*

*Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).*

### Esiopetuksen polku Jyväskylässä

Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan hyvää arkea ja sensitiivistä vuorovaikutusta, jotka edistävät lasten ja aikuisten hyvinvointia. Hyvä arki muodostuu lämmihenkisestä yhdessäolosta, monipuolisesta, pedagogisesti suunnitellusta toiminnasta, sekä päivittäisestä fyysisestä aktiivisuudesta, levosta ja ruokailusta. Jyväskylässä rakennetaan yhtenäistä kasvun ja oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen, sekä edelleen toisen asteen opintoihin. Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja otetaan käyttöön päiväkotikouluissa 1.8.2025 ja jatkossa sitä hyödynnetään myös laajemmin päiväkotienesiopetuksen ja perusopetuksen nivelvaiheen yhteistyössä. Pedagogisen käsikirjan tarkoituksena on raamittaa yhteistä toimintaa esiopetuksessa ja alkuopetuksessa.

Jyväskylän pedagogisesti korkeatasoisessa esiopetuksessa iloitaan oppimisesta ja huolehditaan siitä, että lapsella on mahdollisuus saada monipuolisia oppimiskokemuksia. Esiopetussuunnitelma ei aseta lapsille tiettyä yhtenäistä oppimisen tavoitetasoa. Varhaiskasvatuksen opettaja keskusteleekin kunkin lapsen tarpeista, toiveista, vahvuuksista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävänä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen, kehityksen tukeminen, sekä oppimisedellytysten parantaminen ennen kouluikää on yhdenmukainen periaate Jyväskylän kaupunkistrategian kanssa.

Esiopetuksessa toteutuu lasten osallisuus inklusiivisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti. Esiopetuksessa toteutetaan varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja opetuksen järjestämisessä kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita. Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää sitä, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiä ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä, sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Esiopetuksessa oppiminen on toiminnallista ja se tapahtuu leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden ja itseään ilmaisten.

*Lasten mielestä paras leikkiapaikka eskarissa:*

- "Ulkona kalliot: siellä on paljon kiviä, voi olla lattia on laavaa-leikkiä."

- "Oranssilla matolla kokoontumispaikalla. Siellä saa olla rauhassa."
- "Eskarissa opitaan eskaritehtäviä, kirjaimia, numeroita, muotoja. Osaan jo lukee – se on sitä eskaritaitoo!"
- "Minä tykkään leikkiä. Haluan leikkiä legoilla."
- "Sisällä kotisleikkipaikka."

Esiopetus muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Opetus on ilmiölähtöistä ja siihen sidotaan eri oppimiskokonaisuuksien sisällöt. Näitä sisältöjä ovat musiikillinen, kuvataiteellinen, kielellinen ja kehollinen ilmaisu sekä käsityöt. Oppimiskokonaisuuksien sisältöjä ovat edelleen kielelliset taidot, historiallinen, yhteiskunnallinen ja eettinen näkökulma itseen ja ympäristöön, sekä katsomuskasvatus. Matemaattiset taidot, teknologia- ja ympäristökasvatus, liikunta, ruokakasvatus, sekä kuluttajuus-, terveys-, hyvinvointi- ja turvallisuuskasvatus ovat niin ikään osa oppimiskokonaisuuksien sisältöä. Lapset osallistuvat oppimissisältöjen suunnitteluun ja toteuttamisen arviointiin.

## 2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin<sup>16</sup> sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta<sup>17</sup>. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki<sup>18</sup>.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki<sup>19</sup>, tasa-arvolaki<sup>20</sup>, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus<sup>21</sup> ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus<sup>22</sup>, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista<sup>23</sup>, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007<sup>24</sup> sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet<sup>25</sup>. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia<sup>26</sup> ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta<sup>27</sup>.

Suomen perustuslain<sup>28</sup> mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

16 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

17 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

18 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

19 Yhdenvertaisuuslaki

20 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

21 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

22 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

23 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

24 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

25 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

26 Hallintolaki (434/2003)

27 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

28 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta<sup>29</sup>. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan<sup>30</sup>. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta<sup>31</sup>. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna<sup>32</sup>, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta<sup>33</sup>. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain<sup>34</sup> mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa<sup>35</sup>.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden<sup>36</sup>, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia<sup>37</sup>. Pidentetyn oppivelvollisuuden<sup>38</sup> (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.a. Varhennetun oppivelvollisuuden<sup>39</sup> (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen<sup>40</sup>.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja<sup>41</sup> ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita<sup>42</sup>.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

29 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

30 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

31 Varhaiskasvatustalake 12 §

32 Perusopetuslaki 27 §

33 Perusopetuslaki 10 §

34 Perusopetuslaki 2 §

35 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

36 Perusopetuslaki 9 §

37 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

38 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

39 Oppivelvollisuuslaki 2 §

40 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

41 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

42 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta<sup>43</sup>. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia<sup>44</sup>. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria<sup>45</sup>, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön<sup>46</sup>. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä<sup>47</sup> ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain<sup>48</sup> mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut<sup>49</sup> julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

## Esiopetuksen järjestäminen Jyväskylässä

Esiopetuksen järjestämisestä Jyväskylässä vastaa sivistyksen toimialalla kasvun ja oppimisen palvelut. Esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa ja joidenkin koulujen tiloissa sekä ostopalveluna yksityisissä päiväkodeissa. Opetusministeriö on antanut suosituksen esiopetusryhmän koosta, mikäli esiopetusryhmä koostuu enintään viisi tuntia päivässä esiopetuksessa olevista lapsista. Tällöin yhden opettajan esiopetusryhmässä saa olla enintään 13 lasta tai 20 lasta, jos ryhmässä on toinen koulutettu työntekijä. Muuten noudatetaan valtioneuvoston asetuksen varhaiskasvatuksesta (753/2018) mukaista henkilöstörakennetta. Asetuksen mukaan päiväkodissa tulee olla vähintään yksi kasvatustieteellinen henkilö, jolla on varhaiskasvatustieteen (540/2018) 26–28 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää enemmän kuin viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Jyväskylässä suurin osa esiopetusikäisistä lapsista osallistuu samassa päiväkodissa myös varhaiskasvatukseen aamuisin ennen esiopetuksen alkamista ja/tai esiopetusajan jälkeen iltapäivisin/iltaisin. Tällöin esiopetusryhmän koko määräytyy varhaiskasvatustieteen mukaan. Jyväskylän jokaisessa esiopetusryhmässä pitää olla vähintään yksi varhaiskasvatuksen opettaja, jolla on esiopetuspätevyys.

Esiopetuksen järjestämiseen liittyen vuoden 2019 alussa käyttöön otetut Jyväskylän esiopetuksen linjaukset ovat yhä voimassa, mutta ne päivitetään vastaamaan nykyistä esiopetuksen toimintaa. Linjausten mukaan esiopetuksen järjestämisessä tavoitteena on seitsemän esiopetusikäisen lapsen minimimäärä toimipaikkatasolla, jotta lapsi saa mahdollisuuden toimia ja oppia vertaisryhmässä. Seitsemän esiopetusikäisen lapsen minimimäärästä yksikkötasolla voidaan poiketa vain perustelluista syistä. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi lapsen

43 Perusopetuslaki 3 §

44 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

45 Perusopetuslaki 31 §

46 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

47 Perusopetuslaki 35 §

48 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

49 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

ympäri vuorokautisen hoidon tarve, maantieteelliset erityisyyt, tai ruotsinkieliseen toimintaan osallistuminen.

Esiopetuspäivän aikana lapset jaetaan pedagogisiin perustein erilaisiin toiminnallisiin pienryhmiin. Pienryhmässä toimiessa lapsen osallisuus mahdollistuu. Pienessä ryhmässä lapsen on turvallista opetella niitä taitoja, joita hän tarvitsee isommassa ryhmässä työskennellessään.

Lapsen esiopetuspaikka järjestetään lähipalveluperiaatteen mukaisesti mahdollisimman läheltä lapsen kotia. Tällä pyritään turvaamaan lapselle yhtenäinen opinpolku. Tiettyä koulua ei voida luvata lapselle esiopetuksen alkaessa, koska koulujen oppilaaksiottoalueet vaihtelevat. Lapselle osoitetaan koulupaikka jostain lähialueen kouluista. Esiopetus ja alkuopetus tekevät kiinteää yhteistyötä esiopetusvuoden aikana. Yhteistyö ja joustavat opetusjärjestelyt korostuvat erityisesti päiväkotikouluissa, joissa on päivittäin mahdollisuus lasten ja henkilöstön väliseen yhteistyöhön.

Esiopetuksen päivittäinen toiminta-aika vaihtelee toimipaikkakohtaisesti ollen joko klo 8.30–12.30, tai klo 9.00–13.00. Vuorohoitoa tarjoavissa päiväkodeissa esiopetusta järjestetään lasten hoitoaikojen mukaisesti. Lapsella on oikeus esiopetukseen (yhteensä 700 tuntia) ja siihen osallistumisen tulee olla säännöllistä. Muista kuin sairauspoissaoloista sovitaan esiopetusryhmän henkilöstön kanssa.

Esiopetuskielinä ovat suomi ja ruotsi. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään Pohjanlammen päiväkodissa. Monikieliset esiopetusikäiset lapset voivat osallistua opetustoimen järjestämään oman äidinkielen tai ylläpitokielen opetukseen kaksi tuntia viikossa. Opetusryhmä muodostetaan, jos siihen kuuluu vähintään neljä oppilasta ja kyseiseen kieleen löytyy opettaja.

Jokaiselle esiopetusikäiselle lapselle laaditaan Lapsen yksilöllinen suunnitelma yhdessä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Esiopetuskeskustelut aloitetaan mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Tarkoituksena on ensisijaisesti kuulla lasta ja hänen huoltajiaan, jolloin vähitellen tullaan tutuiksi ja opitaan, missä vaiheessa kasvuun ja kehitystään lapsi on. Lasta koskevia esiopetuskeskusteluja käydään vähintään kaksi kertaa vuodessa ja lapsi osallistuu niihin soveltuvin osin omien edellytystensä mukaisesti. Huoltajille tiedotetaan esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista sähköisillä tiedotteilla sekä huoltajien tapaamisissa. Esiopetuksesta kerrotaan myös esiopetusta järjestävien päiväkotien verkkosivuilla.

*Parhaita leikkejä eskarissa lasten kokemina:*

- "Parhaat leikit on ajaa käsin työnnettävillä rekka-autoilla ulkona."
- "Oma matikkaviihko ja oma kynä."
- "Palikkahuone: siellä on paljon pehmeitä, isoja palikoita, joilla voi rakennella majoja ja temppeleitä."
- "Parhaat leikit: piirtäminen; viskarikahvilaleikki; sähly; kalaleikki poikien kaa. Mä olen siinä dino ja tuun syömään poikien magneettikalat. Naps, naps vaan."
- "Eskaritehtävät ainakin on kivoja eskarissa. Ja kotis ja piirtäminen ja kaverin kanssa leikkiminen ulkona."

## 2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

*On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien*

kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen<sup>50</sup> mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan<sup>51</sup> ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

## **Esiopetus osana oppimisen polkua Jyväskylässä**

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat yhtenäisen lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan kokonaisuuden. Kaikissa esiopetusryhmissä esiopetuksen tavoitteet, toimintatavat ja pedagogiikka ovat samansuuntaiset. Esiopetusryhmissä toiminnassa ja pedagogiikassa huomioidaan lapsilähtöisyys. Lasten yksilölliset tarpeet, oppimisen tavoitteet ja mielipiteet otetaan huomioon, kun henkilöstö suunnittelee ja kehittää toimintaa sekä oppimisympäristöjä.

### **Hyvä alku oppimisen polulle**

Lapselle on tärkeää saada totutella esiopetuspaikkaan vähitellen, jo ennen varsinaisen esiopetuksen alkamista. Varhaiskasvatuksen Hyvä alku-toimintamalli tukee turvallista esiopetuksen aloitusta. Hyvä alku -toimintamalliin kuuluvat aloituskeskustelut, tutustumiskäynnit ja huoltajien mahdollisuus olla mukana lapsen esiopetuksen aloituksessa. Ennen esiopetuksen alkamista huoltajien kanssa sovitaan aloituskeskustelun ajankohta. Aloituskeskustelu voidaan käydä esiopetuksen toimipaikassa, parityönä lapsen kotona, tai jollain huoltajien toivomalla

<sup>50</sup> Valtioneuvoston asetus 5 §

<sup>51</sup> Perusopetuslaki 35 §

tavalla, esimerkiksi päiväkodin pihassa tai lähipuistossa. Keskustelussa on mahdollista hyödyntää erilaisia viestinnän välineitä, kuten Teams- ja videopuheluita. Jyväskylän kaupungin esiopetushenkilöstöllä on käytettävissään Hyvä alku-toimintamalliin liittyviä tukimateriaaleja.

Huoltajilla ja lapsilla on mahdollisuus käydä tutustumassa esiopetuspaikkaan, toimintaympäristöön ja käytäntöihin ennen lukuvuoden alkua. Tutustumiskäynneillä lapsi, huoltajat ja esiopetusryhmän henkilöstö tutustuvat toinen toisiinsa ja keskustelevat lapsen esiopetukseen ja yhteistyöhön liittyvistä asioista. Tutustumisessa tiloihin, ryhmään, sekä arkeen ja käytäntöihin voidaan hyödyntää myös erilaisia digitaalisia tapoja, kuten esimerkiksi videointia.

Huoltajien ja lasten toivotaan tuovan esiin omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Huoltajien kokemukset lapsen kehityksestä, oppimisesta, mielenkiinnon kohteista ja aikaisemmista oppimisympäristöistä ovat tärkeää tietoa esiopetuksen henkilöstölle. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista.

Esiopetuksen alkaessa huoltajille järjestetään tilaisuus, jossa kerrotaan esiopetuksen tavoitteista ja työtavoista. Lukuvuoden aikana järjestetään myös muita tilaisuuksia ja tapahtumia, joissa huoltajilla on mahdollisuus tutustua esiopetusryhmän toimintaan sekä muihin huoltajiin. Huoltajat ovat tervetulleita osallistumaan lapsen esiopetuspäivään sekä aloitusvaiheessa että muina aikoina. Oman vanhemman tai muun läheisen ihmisen mukanaolo on lapselle tärkeää. Samalla se tuo lapsen läheisille esiopetuksen arkea tutuksi.

Tiedottamisen välineenä esiopetuksessa on käytössä EdLevo-sovellus, jonka käyttöön henkilöstö opastaa huoltajia. Muista viestinnän muodoista esiopetuksen ja kodin välillä keskustellaan ja sovitaan kullekin perheelle sopiva viestinnän tapa.

Esiopetuksessa jokaiselle lapselle laaditaan yksilöllinen suunnitelma mahdollisimman pian esiopetuksen alkamisen jälkeen, yhteistyössä huoltajien kanssa ja lasta kuunnellen. Koska suunnitelma on vuoden aikana täydentyvä asiakirja ja yhteistyön väline, ei sen aloittamista tule viivytellä. Suunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuoden aikana lapsen ja huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa vuodessa eli esiopetuksen aloitusvaiheessa ja keväällä. Tarvittaessa suunnitelmaa arvioidaan lukuvuoden aikana useammin. Ryhmän pedagoginen toiminta rakentuu lasten yksilöllisten suunnitelmien pohjalta kokopäiväpedagogiikka huomioiden. Lapsen yksilöllinen suunnitelma kirjataan sähköiseen muotoon Muksunettiin.

#### *Lapsen siirtyminen oppimisen polulla toimintaympäristöstä toiseen*

Siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen ovat tärkeitä vaiheita lapselle. Huolellinen suunnittelu, aktiivinen vuoropuhelu ja tiedon kulku, sekä jatkuva arviointi turvaavat mahdollisimman sujuvat siirtymävaiheet. Toimintaympäristön muutoksissa kaikilta lapsen kanssa toimivilta aikuisilta vaaditaan herkkyyttä ja lapsen kuuntelua, jotta sillan rakentaminen toimintaympäristöstä toiseen sujuu mahdollisimman hyvin ja tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lasten kanssa keskustellaan siirtymävaiheisiin liittyvistä tunteista ja ajatuksista.

Lapsen vaihtaessa esiopetuksen toimipaikkaa kesken esiopetusvuoden, lapsen yksilöllinen suunnitelma toimitetaan uuteen esiopetuksen toimipaikkaan. Vastuu tiedonsiirrosta on sen esiopetuksen toimipaikan henkilöstöllä, josta lapsi siirtyy. Lasten yksilölliset suunnitelmat annetaan esiopetusvuoden päättyttyä lapsen tulevaan kouluun luokanopettajan ja erityisopettajan käyttöön. Esiopetuksen, perusopetuksen ja opiskeluhuollon ammattilaisten tiivis yhteistyö sujuvoittaa siirtymävaihetta ja takaa jatkumon lapsen tarvitsemissa tukitoimissa.

Yhtenäisen opinpolun vuosikello ohjaa esi- ja perusopetuksen opettajien yhteistyötä lapsen oppimisen polulla. Vuosikelloon on kirjattu esi- ja perusopetuksen yhteistyön muodot, toimintakulttuuria yhdistävät käytänteet ja siirtymävaiheen aikataulut. Siirtymäkäytännöissä on jonkin verran vaihtelua riippuen muun muassa siitä, sijaitsevatko päiväkotiki ja koulu samassa rakennuksessa vai etäämmällä toisistaan.

Jyväskylässä on useita päiväkotikouluja. Päiväkotikouluissa sovitaan tavoitteet ja käytännöt yhtenäisen toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen rakentamiseksi. Päiväkotikouluille on laadittu Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja. Pedagoginen käsikirja otetaan vähitellen käyttöön myös niissä päiväkodeissa ja kouluissa, jotka eivät sijaitse samassa kiinteistössä tai pihapiirissä.

## 2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen<sup>52</sup>, perusopetuslain<sup>53</sup> ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen<sup>54</sup> mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta<sup>55</sup>.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden<sup>56</sup> periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

### Jyväskylän esiopetuksen arvoperusta

Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoperusta pohjautuu Jyväskylän kaupungin strategiaan. Arvoja ovat inhimillisyys, vastuullisuus, rohkeus, turvallisuus ja avoimuus. Arvopohjaa on avattu seuraavassa kuvassa (Jyväskylän kaupunkistrategia 2022–2025). Jyväskylän kaupungin strategiaa uudistetaan vuoden 2025 aikana. Uudistettu strategia tulee ohjaamaan myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoja.

<sup>52</sup> YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1989

<sup>53</sup> Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

<sup>54</sup> YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

<sup>55</sup> Valtioneuvoston asetus 2 §

<sup>56</sup> Yhdenvertaisuuslaki 6 §

# ARVOT OHJAAVAT TOIMINTAAMME KUNTANA, KAUPUNKINA JA TYÖNTEKIJÖINÄ

## INHIMILLISYYS

Kohtaamme ihmiset palveluissamme yksilöinä. Kuuntelemme ja lähestymme asioita ratkaisukeskeisesti.

## ROHKEUS

Luomme uutta tutkimalla, kehittämällä ja kysymällä. Katsomme ennakkoluulottomasti tulevaisuuteen ja teemme kestäviä päätöksiä.

## AVOIMUUS

Ylläpidämme avointa ja uusia ajatuksia synnyttävää keskustelukulttuuria. Viemme myös uudet ajatukset rohkeasti käytäntöön.

## VASTUULLISUUS

Kannamme vastuuta asukkaistamme, luonnosta, ympäristöstä ja taloudesta. Teemme valintoja, jotka luovat parempaa tulevaisuutta.

## TURVALLISUUS

Edistämme kuntalaisten turvallisuutta lisäämällä yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia sekä parantamalla kaupunki-ympäristön turvallisuutta.

Jyväskylän kaupunkistrategian arvot tehdään esiopetuksessa näkyviksi inklusio- ja lähipalveluperiaatetta noudattaen. Inklusiivisessa esiopetuksessa on kyse kaikkien lasten tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, moninaisuuden arvostamisesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Toteutuakseen inklusio vaatii jatkuvaa pohdintaa sen taustalla vaikuttavien arvojen toteutumisesta käytännössä. Inklusio on koko ajan kehittyvä prosessi, jota ei nähdä vain jonain didaktisena lähestymistapana tai keinona lisätä oppimisen tehokkuutta. Inklusio on arvo, josta keskustellaan arjen työssä. Se on jatkuvaa keskinäistä oppimista, jossa ongelmat ratkaistaan luovasti, ja jossa pyritään löytämään yhä parempia tapoja huomioida moninaisuus.

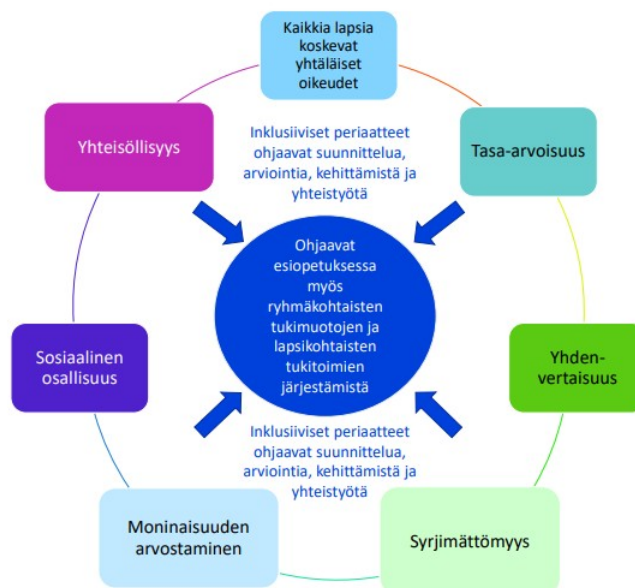
Inklusiivisessa esiopetuksessa kaikilla lapsilla tulee olla keinoja saada äänensä kuuluviin ja kertoa iloistaan, mieltymyksistään, harmituksistaan, sekä mahdollisuus esittää myös kritiikkiä. Osallisuus, sosiaalinen osallisuus ja yhteenkuuluvuus kuuluvat inklusion käsitteeseen. Osallisuuteen kuuluu lapsen mahdollisuus vaikuttaa toimintaansa ja toimintaympäristöihinsä.

Inklusiivisessa kasvatuksessa ja opetuksessa varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on etsiä sopivia opetusmenetelmiä ja eriyttää opetusta. Kaikkien lasten oppimista edistetään monipuolisella ja rikkaalla oppimisympäristöllä, jossa keskeistä on lasten ja henkilöstön välinen vuorovaikutus. Inklusion tavoitteena on lapsen hyvä arki, sekä oppimisen ilon löytäminen ja sen vahvistaminen.

## Inklusiiviset periaatteet esiopetuksessa

- Esiopetusta järjestetään ja kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen.
- Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa.
- Inklusiivisessa esiopetuksessa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

25.3.2025 | OPETUSHALLITUS



Kuvio: Jyväskylän esiopetuksen arvopohja perustuu inklusiiviseen periaatteeseen

## 2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

## 2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja

opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen <sup>57</sup>periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteinä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

### **Ajattelu ja oppiminen**

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

### **Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu**

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

### **Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot**

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten

<sup>57</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

### **Monilukutaito**

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkin ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

### **Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen**

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötapoja.

### **Osallistuminen ja vaikuttaminen**

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin<sup>58</sup> kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

58 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

## Laaja-alaisen osaamisen painotuksia Jyväskylän esiopetuksessa

### *Ajattelu ja oppiminen*

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteena on tukea lasta löytämään oma, luontainen tapansa oppia ja työskennellä – uteliaasti ihmetellen ja yhdessä oivaltaen. Lapsia rohkaistaan huomaamaan omat ja toisten onnistumiset ja vahvuudet. Heidän oppimistaan tehdään näkyväksi ja heitä autetaan tunnistamaan oma edistymisensä, jotta luottamus omaan osaamiseen vahvistuu. Leikki on lapselle luontainen tapa toimia ja jäsentää todellisuutta. Leikki antaa tilaa lapsen omille ajatuksille ja mielikuvitukselle. Leikkiin osallistumalla ja leikistä tekemiensä havaintojen perusteella henkilöstö tukee lapsen ajattelun taitojen kehitystä.

Jyväskylässä on kehitetty 5–8-vuotiaiden yhtenäistä opintopolkua. Esiopetusryhmien ja alkuopetuksen välinen yhteistyö pitää sisällään erilaista toiminnallista yhdessä oppimista. Yhteistyömuodot ja toteutustavat vaihtelevat päiväkodeittain ja kouluittain. Päiväkotikouluissa yhteistyö on päivittäistä ja joustavaa. Toimintaa siellä ohjaa Yhtenäisen opintopolun pedagoginen käsikirja. Suunnitelmallisella esi- ja alkuopetuksen yhteistyöllä vaikutetaan myönteisesti lasten oppimisen ja kehittymisen jatkumoon, sekä otetaan huomioon lasten yksilölliset tarpeet.

### *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu*

Kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan vuorovaikutusta ja myönteisten ihmissuhteiden luomista. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri-, kieli- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kesken edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetushenkilöstön vastuulla on lämpimän, kaikkia arvostavan, osallisuutta sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän vuorovaikutusilmapiirin luominen. Kaikki voivat turvallisesti ilmaista omaa kulttuuriaan ja tulla hyväksytyiksi sekä kuulluiksi. Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin.

Kulttuuriseen osaamiseen liittyvä vuorovaikutus sisältää esiopetuksessa myös erilaisten taitojen harjoittelua. Näitä taitoja ovat esimerkiksi:

- itsensä ilmaiseminen
- toisen kohtaaminen ennakkoluulottomasti ja ystävällisesti
- kuunteleminen
- toisen huomioiminen
- toisen kunnioittaminen
- empatiataidot
- ristiriitojen ratkaiseminen rakentavasti ja kompromissien tekeminen
- yhteistyötaidot
- hyvät tavat
- joustavuus

Tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen on yksi Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluiden kehittämisohjelman 2023–2025 kärkiteemoista ([Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma](#)). Esiopetuksessa käytetään tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen sopivia materiaaleja tavoitteellisesti ja sitoutuneesti.

### *Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot*

Lapsen hyvinvointi luo perustan uusien tietojen ja taitojen oppimiselle. Jyväskylän esiopetuksessa henkilöstö tukee lasten myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä. Jyväskylän varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa käytetään hyvinvoinnin vuosikelloa, jonka avulla harjoitellaan ja vahvistetaan lasten tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja. Henkilöstö auttaa lapsia ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan, sekä sanoittaa lapsille hankalia tilanteita. Lasten kanssa opetellaan turvataitoja myös digitaalisissa ympäristöissä, keskustellen esimerkiksi ikä- ja kehitystasoon sopivista mediasisällöistä, kuvan ottamiseen ja julkaisemiseen liittyvistä luvista, sekä tekijänoikeusasioista.

Jyväskylässä esiopetuksen tärkeänä tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Esiopetuksen toiminnassa näkyy henkilöstön tietoisuus liikkumalla

oppimisen tärkeydestä. Henkilöstö kannustaa lapsia aktiiviseen työskentelyyn ja mahdollistaa toiminnallisen ympäristön. Lapsella on mahdollisuus valita erilaisia työskentelytapoja. Hän voi toimia seisoen, vatsallaan maaten, tai jumppapallon päällä istuen. Henkilöstö ohjaa lapsia tietoisesti näihin erilaisiin työskentelytapoihin. Esiopetuksessa liikutaan ja ulkoillaan päivittäin joka säällä, kaikkina vuodenaikoina. Retket lähiympäristöön ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintaa. Omaehtoisen sekä tavoitteellisen pedagogisesti suunnitellun liikkumisen myötä lapsi saa iloa ja myönteisiä kokemuksia omasta osaamisestaan.

Jyväskylän esiopetuksessa ruokailut nähdään sekä lapsen jaksamista ja hyvinvointia tukevinä hetkinä, että kasvatus- ja opetustilanteina. Jyväskylän esiopetuksessa noudatetaan THL:n julkaisemaa Terveyttä ja iloa ruoasta -varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta (2018). Esiopetuksessa tutustutaan eri ruokiin ja ruokakulttuureihin, harjoitellaan hyviä ruokailutapoja ja perehdytään kestävään kehitykseen. Ruokaan tutustutaan päivittäin eri aistien välityksellä. Esiopetuksessa voidaan käyttää ruokakasvatuksen osana Sapere-menetelmää, joka on kokemuksellinen, lasten osallisuutta tukeva ruokakasvatusmenetelmä. Sen tavoitteena on myönteisen ruokasuhteen luominen herättämällä lasten luontainen kiinnostus ja uteliaisuus ruokaa ja syömistä kohtaan.

Esiopetuksessa oleville lapsille mahdollistetaan rauhoittuminen päivän aikana. Henkilöstö järjestää lasten toiveiden ja yksilöllisten tarpeiden mukaan erilaisia tapoja rentoutumiseen ja lepoon. Lapsia autetaan tunnistamaan itselleen sopivat tavat rauhoittua ja levätä. Lapsen levosta ja unen tarpeesta keskustellaan lapsen itsensä sekä hänen huoltajiensa kanssa.

*Lasten kommentteja aiheeseen, mitä eskarissa pitäisi olla, "unelmien eskari":*

"Tosi paljon karkkia, eikä nukkaria!"

"Katolle pystyis kiivetä ja eskari olisi sateenkaaren värinen. Katolta vois laskea mäkeä alas. Siellä olis yksisarvisia pihalla."

"Nukkumahuone"

"No, että täällä saisi enemmän juosta."

"Hyvää ruokaa."

#### *Monilukutaito*

Monilukutaito perustuu laajaan käsitykseen lukutaidon eri osa-alueista. Se kytkeytyy erityisesti ajattelun ja oppimisen taitoihin: leikkiin, luovuuteen, tutkimiseen ja kokeilemiseen. Monilukutaitoa harjoitellaan oppimisen eri alueilla. Eri muodoissa ja ympäristöissä olevia viestejä opetellaan tulkitsemaan, tuottamaan ja käyttämään. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa lapsille monipuolinen tekstiympäristö, pääsy eri tietolähteisiin, sekä etsiä ja arvioida saatavilla olevaa tietoa kriittisesti yhdessä lasten kanssa.

Viestintätaitojen kehittymistä edistetään esiopetuksessa harjoittelemalla toiset huomioon ottavaa vuorovaikutusta. Lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen ilmaisuun ja tuottamiseen. Esiopetuksessa opetellaan hyödyntämään digitaalisia ympäristöjä yhdessä keskustellen, kokeillen ja tuottaen. Medialukutaito liittyy kiinteästi monilukutaitoon, ja tätä kehittyvää taitoa harjoitellaan esiopetuksessa esimerkiksi tutustuen eri mediasisältöihin. Henkilöstön tehtävänä on opastaa lapsia toimimaan ympäröivässä mediakulttuurissa vastuullisesti ja turvallisesti.

#### *Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen*

Jyväskylän esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus käyttää teknologiaa monipuolisesti. Digitaaliset laitteet ovat osa oppimisympäristöä. Ne ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisen välineitä. Esiopetuksessa opetellaan teknisiä perustaitoja, kuten laitteen ja sovelluksen käynnistämistä, sammuttamista, lataamista, näppäintaitoja, sekä hiiren ja selaimen käyttöä. Lapsia kannustetaan tiedonhakuun ja opetellaan tiedon kriittistä arviointia. Esiopetuksessa opetellaan yhteisöllistä työskentelyä, vuorovaikutusta ja hyviä tapoja digitaalisissa palveluissa sekä digiturvataitoja.

Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsia tutustumaan arjen teknologiaan ja keskustella teknologian käytöstä lasten elämässä. Lasten kanssa opetellaan digitaalisiin ympäristöihin liittyvää sanastoa ja käsitteitä, sekä tutustutaan digitaalisiin palveluihin liittyviin ohjeisiin. Lapset otetaan aktiivisesti mukaan hyödyntämään digitaalisia ympäristöjä leikeissä sekä oppimisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Jyväskylässä on lasten digitaitojen edistämiseen laadittu Varhaiskasvatuksen digikäsikirja.

#### *Osallistuminen ja vaikuttaminen*

Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat keskeinen osa inklusiivista esiopetusta. Lapset osallistuvat esiopetuksessa yhteisten pelisääntöjen ja toimintatapojen luomiseen. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että esiopetusryhmässä jokaisella on turvallinen olo. Tällöin lapsen on helppo tuoda omat ajatuksensa ja mielipiteensä esiin. Esiopetusryhmään rakennetaan toimintatapoja, jotka mahdollistavat kaikkien lasten kuulluksi ja arvostetuksi tulemisen, sekä avun pyytämisen ja saamisen. Henkilöstöllä on monia keinoja lasten mielipiteiden, kiinnostuksen kohteiden ja ajatusten kuulemiseen. Näitä ovat esimerkiksi keskustelut, haastattelut, kuvien avulla kertominen, lasten toiminnan havainnointi, videokuvaaminen ja valokuvaaminen. Ryhmän yhteisistä asioista voidaan sopia esimerkiksi äänestämällä, jolloin opitaan myös demokratian toimivuutta. Lapsia kannustetaan vastuulliseen kuluttamiseen ja kestävään elämäntapaan.

## 2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

*Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.*

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan*

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

*Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.*

### 3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

#### 3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhoillon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

**Kaikille yhteinen esiopetus**

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisen periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta, avointa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Kielitietoisessa esiopetuksessa lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan perustaa moninaisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

### **Oppimisen ja oivalluksen ilo**

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

### **Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana**

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

### **Hyvinvointi ja turvallinen arki**

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

*Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Opiskeluhoito kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhoitojen periaatteita sekä suunnitelmia.*

## **Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Jyväskylän esiopetuksessa**

### *Kaikille yhteinen esiopetus*

Jyväskylän kaupungin esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisessä painottuvat Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelmassa laaditut tavoitteet (Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma). Vuosille 2023–2025 ajoitettu kehittämisohjelma toimii toimenpideohjelmana ja käytännön työkaluna, jonka avulla edistetään ja tuodaan arkeen Jyväskylän kaupunkistrategiassa asetettuja tavoitteita. Ohjelman laadintaan on osallistunut laajasti palveluiden henkilöstöä, lapsia ja nuoria, huoltajia sekä kasvun ja oppimisen palveluiden sidosryhmiä. Kehittämisen teemat vahvistavat yhteistä työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Jokaiselle teemalle on määritelty tavoitteet sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Kehittämisohjelma päivitetään vuosille 2026–2029.

Kehittämisen teemat ovat:

- vuorovaikutustaidot ja yhteisöllisyys
- toimintaympäristön rakenteet ja prosessit
- osaavat ja hyvinvoivat ammattilaiset
- yhteisöllinen johtaminen, tietoperustaisuus ja laadun arviointi

### *Osallisuutta tukeva toimintakulttuuri*

Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan osallisuutta vahvistavaa toimintakulttuuria, johon kuuluvat yhteisöllisyys, laadukas kehitys, oppimista ja hyvinvointia tukeva pedagogiikka, sekä tunne-, turva- ja vuorovaikutustaidot. Tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja opetellaan ja harjoitellaan arjen kohtaamisissa. Oppimisen tukena käytetään soveltuvia materiaaleja ja menetelmiä. Lasten kanssa harjoitellaan havaitsemaan, tulkitsemaan ja sanoittamaan kehon ja mielen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin viestejä. Arjen rytmien säännöllisyys, liikkuminen, ruokailu, uni ja rentoutuminen ovat hyvinvointioppimisen keskeisiä teemoja esiopetuksessa.

Toimintakulttuurin kehittämisen ytimessä on hyvä arki, jossa toteutuvat myönteinen, hyväksyvä ja arvostava vuorovaikutus, turvallinen kasvatusilmapiiri sekä lasten ja aikuisten osallisuus. Lapsen oppimisen ja osallisuuden edistämiseksi, varmistamiseksi ja vahvistamiseksi esiopetusryhmän henkilöstö selvittää lapsen mielenkiinnon kohteet sekä lapsen kokemukset omasta osallisuudestaan ja toimijuudestaan. Henkilöstö huolehtii siitä, että kaikki lapset voivat vaikuttaa oman esiopetuksensa arkeen. Lapset saavat ilmaista ajatuksensa ja mielipiteensä esimerkiksi leikin, musiikin, liikunnan ja taiteiden avulla.

### *Joustavasti muodostetut lapsiryhmät*

Jyväskylän esiopetuksessa lapsen etu otetaan huomioon rakentamalla joustavia lapsiryhmiä. Jyväskylän esiopetuksessa joustavasti muodostettavista lapsiryhmistä käytetään vakiintuneesti nimitystä *pienryhmä*. Ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten yksilölliset kehityksen, oppimisen ja tuen tarpeet, lasten kannalta tarkoituksenmukaiset sosiaaliset suhteet ja henkilöstön osaaminen suhteessa lasten tuen tarpeisiin. Edelleen huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet, oppimistyyli, sekä temperamentit.

Pienryhmät voivat olla joko kiinteä tai vaihtuva osa esiopetusryhmää, ja niiden tarkoituksena on jakaa lapset pienempiin, pedagogisesti suunniteltuihin ryhmiin. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa pienryhmien pedagogisesta suunnittelusta. Toiminta tarkoituksenmukaisesti muodostetuissa ryhmissä tukee lapsilähtöisyyttä ja auttaa vastaamaan lasten yksilöllisiin tarpeisiin. Pienryhmää ohjaa varhaiskasvatuksen opettaja tai muu kasvatusvastuullinen työntekijä, ja lasten tarpeiden sekä toiminnan mukaan ohjaukseen voi osallistua useampi

työntekijä. Pienryhmiä muodostetaan joustavasti, jolloin ne voivat olla erikokoisia toiminnasta ja lasten tarpeista riippuen. Vuorohoitoa tarjoavassa esiopetuksen toimipaikassa pienryhmien muodostaminen vaihtelee läsnäolevien lasten mukaan. Esiopetusta järjestetään tällöin esimerkiksi ilta-aikana tai viikonloppuna. Turvallisen ja avoimen vuorovaikutuksen edistämisen ja ylläpitämisen näkökulmasta otetaan huomioon tutun henkilöstön pysyvyys. Pienryhmätoiminta turvaa lapsen oikeuden olla omassa viiteryhmissään.

#### *Toimipaikan lukuvuosisuunnitelma ja lapsiryhmän pedagoginen suunnitelma (PESU)*

Esiopetuksen toimipaikalle laaditaan lukuvuosisuunnitelma. Lukuvuosisuunnitelma on osa päiväkodin toimintasuunnitelmaa, ja se tarkoittaa esiopetuksen paikallista toteutusta. Suunnitelman avulla ennakoitetaan erityisesti toimipaikan yhteistä suunnittelua opetusjärjestelyjen ja tarvittavien tukimuotojen osalta.

Kaikissa esiopetuksen toimipaikoissa käytetään tiimin suunnittelun työvälineinä lapsiryhmien pedagogista suunnitelmaa (PESU) ja henkilöstön pedagogista lukujärjestystä, joiden avulla luodaan sujuvuutta arkeen ja eheyttä lapsen päivään. Pedagoginen suunnitelma on henkilöstön työn suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen sekä perehdyttämisen työväline. Suunnitelman keskeinen tavoite on ohjata ja dokumentoida pedagogista arvokeskustelua sekä tukea tavoitteellista ja suunnitelmallista kokopäiväpedagogiikkaa. Pedagogisen lukujärjestyksen avulla aikataulutetaan ja jäsennetään henkilöstön ja ryhmän toimintaa.

Pedagogiseen suunnitelmaan kirjataan oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, jotka ovat osa esiopetusryhmän toimintakulttuuria. Niiden avulla edistetään koko ryhmän oppimista. Pedagogiseen suunnitelmaan kirjataan myös ryhmäkohtaiset tukimuodot: varhaiskasvatuksen opettajan antama yleinen tukiopeus ja opetuskielen tukiopeus, sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Näistä kerrotaan lisää kappaleessa 5.2.

#### *Toimintakulttuurin arviointi suunnittelun perustana*

Jyväskylän esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään arvioimalla laatua monimuotoisesti ja säännöllisesti lukuvuoden aikana. Arviointiin osallistuvat lapset, lasten huoltajat, henkilöstö ja yhteistyötahot. Esiopetusryhmälle asetetaan vuosittain laadulliset tavoitteet ja sovitaan, kuinka tavoitteiden saavuttamista arvioidaan.

Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arviointikäytänteitä täydennetään Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) digitaalisella laadunarviointijärjestelmällä (Valssi). Valssi-järjestelmä tukee varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lakisääteistä arviointitehtävää. Valssista saatu arviointitieto ja sen pohjalta laaditut tavoitteet kirjataan päiväkotien toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmiin. Asiakastyytyväisyyttä arvioidaan monimenetelmällisesti ja tuloksista keskustellaan huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteisessä asiakasraadissa, Vaskoolissa, keskustellaan ajankohtaisten teemojen lisäksi myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laatuun liittyvistä asioista.

#### *Hyvinvointi ja turvallinen arki*

Jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa on käytössä suunnitelmallinen ja systemaattinen väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastainen toimintamalli eli VKHS-malli. VKHS-malliin on kirjattu konkreettisia keinoja ja menetelmiä, kuinka yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta vahvistamalla ennalta ehkäistään kiusaamista ja edistetään varhaista puuttumista. Malliin on kuvattu puuttumisen, seurannan ja jälkituen vaiheet. Esiopetuksen toimipaikoissa lapset ohjataan käyttämään kiusaamisen vastaista Peli Seis! -menetelmää.

Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan yhdenvertaisesti ja sukupuolisensitiivisesti. Tämä näkyy opetustilanteissa ja leikkien ohjaamisessa käytettävien välineiden, materiaalien ja kirjallisuuden valinnassa. Esiopetuksen jokaisessa toimipaikassa laaditaan toiminnalliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat yhteistyössä henkilöstön kanssa. Suunnitelmien laadintaan osallistetaan myös lapsia ja huoltajia. Suunnitelmassa kiinnitetään huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen

häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Suunnitelmia laadittaessa käydään keskustelua siitä, miten yhdenvertaisuus toteutuu omassa toiminnassa, ja millaisia toimenpiteitä sen toteutumiseksi arjessa tehdään. Kuinka esimerkiksi ikä, ihonväri, kieli, katsomus, perhesuhteet tai vammaisuus vaikuttavat lasten mahdollisuuksiin toimia ryhmässä ja kokea osallisuutta.

#### *Jatkuvaa toimintakulttuurin kehittämistä*

Jyväskylässä esiopetuksen kehittämisessä hyödynnetään uusinta tutkimustietoa. Valtakunnallista arviointi- ja kehittämistyötä, sekä yhteiskunnallista keskustelua seurataan aktiivisesti, muutoksia havainnoidaan ja haasteisiin pyritään vastaamaan. Paikallisten oppilaitosten kanssa tehdään tutkimus-, koulutus- ja harjoittelu yhteistyötä. Yhteistyö perustuu molemminpuoliseen osaamisen jakamiseen. Jyväskylän esiopetuksella ja Jyväskylän yliopistolla on useita yhteishankkeita, joiden avulla kehitetään esiopetuksen toimintakulttuuria sekä henkilöstön pedagogista osaamista ja arviointiosaamista.

Henkilöstön pedagogista ja ammatillista toimintakulttuurin kehittämistä tuetaan erilaisin rakentein. Näitä rakenteita ovat esimerkiksi henkilöstön pedagogiset keskustelut, tiimipalaverit, työyhteisöjen suunnittelu-, arviointi- ja koulutusillat tai -päivät, sekä muut ammatilliset kohtaamiset.

Esiopetuksen ja perusopetuksen yhtenäisen opinpolun kehittäminen on keskeinen tavoite Jyväskylässä. Esi- ja perusopetuksessa toimitaan Yhtenäisen opinpolun vuosikellon mukaisesti. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät toimijat tekevät alueellista yhteistyötä sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

## **3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa**

*Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.*

*Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen<sup>59</sup> tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.*

*Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.*

*Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.*

## Oppimisympäristöt Jyväskylän esiopetuksessa

Oppimisympäristö on pedagoginen kokonaisuus, joka syntyy toiminnassa yhdessä tekemällä. Lapsen osallisuus toteutuu ottamalla hänet mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kokemus oppimisympäristöstä on yksilöllinen ja siihen vaikuttavat keskeisesti lapsi itse, sosiaaliset suhteet, ilmapiiri ja vuorovaikutus.

Työntekijät tarkastelevat ja arvioivat säännöllisesti psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä oppimisympäristöä pedagogisen suunnitelman (PESU) avulla. Varhaiskasvatuksen turvallista ympäristöä ohjaavat APUA-mapin sisällöt ja ohjeet. Huoltajia kannustetaan osallistumaan oppimisympäristöjen suunnitteluun ja arviointiin esimerkiksi arjen yhteistyökeskusteluissa ja säännöllisissä asiakaskyselyissä.

### *Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö*

Hyvä vuorovaikutus työntekijöiden kesken sekä työntekijän ja lapsen välillä luovat perustan oppimiselle esiopetuksessa. Lasten kanssa toimivan henkilöstön tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille. Henkilöstön sensitiivisyys kohdata lapset yksilöinä, sekä taito tunnistaa psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön merkitys, edistävät lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Jyväskylän kaupungin kehittämisohjelman (2023–2025) yhtenä kehittämisen kärkenä on vahvistaa lasten, nuorten ja aikuisten tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja.

Hyvän tunnelmaston tunnusmerkki on, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö seuraa ja tukee lapsiryhmän muotoutumista koko lukuvuoden ajan siten, että jokainen lapsi kokee kuuluvansa ryhmään. Tavoitteena on vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua. Henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesääätelyssä.

Jyväskylässä esiopetuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti eri kokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee pedagogisesti toimivat pienryhmät. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista ja tukee lapsilähtöistä toimintaa. Toiminnan porrastamisella mahdollistetaan tilojen ja lähiympäristöjen monipuolinen käyttö.

Digitaalisia laitteita ja välineitä käytetään esiopetuksessa kehityksen, oppimisen ja vuorovaikutuksen tukena sekä edistämään oppimisympäristöjen saavutettavuutta. Henkilöstö hyödyntää teknologiaa esimerkiksi yksilöllisten kommunikaatiokeinojen käytössä ja leikkiympäristön monipuolistamisessa. Lasten omien yksilöllistä oppimista tukevien laitteiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

### *Fyysinen oppimisympäristö*

Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Erilaiset oppimisympäristöt tukevat lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä houkuttavat lapsia tutkimiseen, sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin, sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Laadukkaat oppimisympäristöt edistävät kokeilun ja oppimisen halua sekä luovat mahdollisuuksia yhdessä toimimiselle.

Esiopetuksen toimipaikan sisätilojen ja piha-alueiden lisäksi oppimisympäristöinä käytetään luontoa ja rakennettua lähiympäristöä. Jyväskylän retkeilykohteita, luontopolkuja ja laavuja hyödynnetään oppimisen paikkoina. Lisäksi käytetään Jyväskylän kaupungin ja yhteistyökumppaneiden tarjoamia palveluja (esimerkiksi koulut, kirjastot, museot, Kulttuurialta, liikuntapaikat, seurakunnat). Oppimisympäristöissä näkyy lasten eläminen ja tekeminen. Erilaisissa ympäristöissä toimiminen mahdollistaa lapselle roolien muutoksia, rutiinien rikkomista ja hänen kokemusmaailmansa laajentumista.

Jyväskylässä esiopetusta toteutetaan päiväkodeissa, kouluissa ja päiväkotikouluissa. Tiloja, kalusteita ja välineitä hyödynnetään monipuolisesti ja muuntojoustavasti. Uusia yksiköitä rakennettaessa laaditaan ennakkovaikutusten ja lapsivaikutusten arvioinnit.

Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Digitaalisia laitteita ja välineitä käytetään arjessa havainnointiin, uusien taitojen kokeiluun, sekä tutkimiseen ja luovaan toimintaan. Teknologian avulla rikastetaan fyysistä oppimisympäristöä ja vuorovaikutusta osana leikkejä ja liikkumista. Lapsi saa tallentaa ympäristöstään tekemiään havaintoja ja dokumentoida oppimistaan digitaalisia laitteita ja välineitä hyödyntäen.

*Lasten mielestä paras paikka eskarissa:*

”Ulkoilu, koska siellä saa leikkiä ihan omia leikkejä mitä on keksinyt”

”Aistihuone: siellä voi leikkiä ja sen saa ihan pimeäksi.”

”Metsä, koska siellä voi rakennella ja kiipeillä.”

”Sali, koska sieltä löytyy yleensä kavereita.”

”Sisällä pelipaikka, jossa voi pelata Unoa, Kimbleä ja Afrikan tähteä.”

### 3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

*Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.*

#### **Yhteistyö esiopetuksessa**

*Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.*

*Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoitojen käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.*

*Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan<sup>60</sup> toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.*

#### **Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö**

60 Perusopetuslaki 47 a §

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

### **Yhteistyö siirtymävaiheissa**

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä<sup>61</sup>. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

### **Yhteistyön muodot Jyväskylän esiopetuksessa**

#### **Yhteistyö esiopetuksessa**

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan jatkumon. Yhtenäistä opinpolkua kehitetään yhteistyössä perusopetuksen toimijoiden kanssa. Konkreettinen esimerkki

<sup>61</sup> Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

tästä on Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja, joka otetaan käyttöön päiväkotikouluissa elokuussa 2025.

Esiopetuksen henkilöstö tekee monialaista yhteistyötä hyvinvointialueen henkilöstön kanssa. Säännöllistä yhteistyötä lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi tehdään muun muassa perhekeskusverkostoissa, sekä lastensuojelun, neuvolan ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa.

#### *Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö*

Esiopetuksen toteutumiselle luodaan pohja yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään lapsille ja huoltajille aloituskeskustelu ja tutustumispäivä. Lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa käydään keskustelut lapsen esiopetukseen liittyen vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Syksyn ensimmäinen keskustelu käydään mahdollisimman pian lapsen aloitettua esiopetuksessa. Keskustelussa käydään läpi lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyviä asioita, esimerkiksi lapsen suhteet ja vuorovaikutus kavereiden ja hänen ympärillään olevien läheisten ihmisten kanssa.

Lapsen omille ajatuksille annetaan tilaa, ja hän osallistuu oman suunnitelmansa laadintaan mahdollisuuksiensa mukaan. Lapsen kanssa keskustellaan etukäteen esiopetukseen liittyvistä asioista, hänen toimintaansa ja ajatuksiaan voidaan valokuvata ja/tai videoida, tai dokumentoida muulla tavoin keskustelua varten. Esiopetuskeskustelussa esille nousevat asiat kirjataan lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita sekä yhdessä sovittuja asioita tukemaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsen ja huoltajien näkemykset otetaan huomioon esiopetuksen toteuttamisessa ja lapsen yksilöllisen suunnitelman laatimisessa. Keskustelussa sovitaan huoltajien kanssa lapsen mahdollisesta kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisestä sekä muusta mahdollisesta yhteistyöstä. Jyväskylän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on mahdollista hyödyntää Mieli ry:n kehittämää ja ylläpitämää, tutkimukseen perustuvaa Lapset puheeksi –menetelmää huoltajien kanssa käytävän keskustelun välineenä. Lapset Puheeksi-menetelmää voivat käyttää siihen koulutuksen saaneet työntekijät.

Viestintä henkilöstön ja huoltajien välillä tapahtuu sähköisen asiointijärjestelmä Edlevon kautta. Edlevosta löytyy lapsiryhmien kuukausikirjeitä, tiedotteita, tapahtumailmoituksia, sekä tietoa lomakkeiden toiminnan järjestelyistä. Huoltajat varaavat lastensa hoitoajat ja ilmoittavat poissaoloista Edlevo-sovelluksen kautta. Huoltajat voivat viestittää lapsen arkeen liittyviä asioita esiopetuksen henkilöstölle puhelimitse soittamalla tai tekstiviesteillä. Joidenkin perheiden kanssa voi olla käytössä reissuvihko arjen asioiden viestittelyyn. Lapsiryhmän ilmoitustauluja, ovitiedotteita sekä päiväkotien ja kaupungin verkkosivuja käytetään tiedottamiseen.

Päivittäisissä kohtaamisissa huoltajille kerrotaan lapsen yksilölliset kuulumiset, sekä ryhmän toiminnan kuulumiset. Erilaisia dokumentointitapoja käytetään tiedon tallentamiseen ja välittämiseen huoltajille. Näitä ovat esimerkiksi esiopetusryhmän kuukausitiedote, valokuvat sekä lasten piirrokset ryhmän toiminnasta. Esiopetusryhmissä toimitaan Jyväskylän kaupungin viestinnän ohjeiden mukaan. Huoltajia pyydetään allekirjoittamaan suostumus mediamateriaalin julkaisemiseen -lomake, jolloin esiopetusryhmiin saadaan tieto huoltajien toiveista ja mahdollisista rajoituksista lapsensa esiopetusta koskevasta julkisesta viestinnästä.

Huoltajien kanssa neuvotellaan heidän mahdollisuuksistaan, toiveistaan ja tavoistaan olla osallisena lapsen esiopetuksessa. Toiminta on avointa, ja huoltajia kutsutaan ja kannustetaan tulemaan tutustumaan esiopetukseen lukuvuoden aikana. Päivittäisen vuoropuhelun lisäksi huoltajilta kerätään palautetta toiminnasta erilaisin menetelmin.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua Jyväskylässä toimivan varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen asiakasraadin eli Vaskoolin toimintaan. Säännöllisesti kokoontuva Vaskooli toimii yhtenä varhaiskasvatuksen kehittämisfoorumina ja mahdollistaa huoltajien osallisuutta. Se kootaan vuosittain ilmoittautumisten perusteella. Muistiot voi lukea Vaskoolin verkkosivuilta.

#### *Yhteistyö siirtymävaiheissa*

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tulee myös tietojen lapsen oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä siirtyä uuteen toimintaympäristöön. Lapsen ja hänen huoltajiensa ajatuksia kuullaan tiedonsiirrossa. Opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot tulee siirtää varhaiskasvatuksesta esiopetukseen salassapitovelvollisuuden estämättä. Samoin esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä. Tästä kerrotaan huoltajille, sillä pyrkimys on avoimeen vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen esiopetuksen toteutuminen.

Jyväskylässä lapsi siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen lähikouluperiaatteen mukaisesti. Lähikoulu ei aina ole maantieteellisesti lapsen kodin läheisin koulu, vaan opetuksen järjestäjä voi osoittaa lapselle koulupaikan myös muilla perusteilla. Muita perusteita ovat esimerkiksi lapsen tarvitsema tuen ja/tai kokoaikaisen erityisopetuksen tarve, sekä koulupaikkojen ja opetusryhmien taroituksenmukaisuus.

Jyväskylän esiopetuksen ja perusopetuksen toimijat tekevät työtä yhdessä yhtenäisen opinpolun vahvistamiseksi varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen. Yhteistyötä ohjaa yhtenäisen opinpolun vuosikello, joka sisältää yhteiset tavoitteet, rakenteet ja käytännöt esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyölle.

Koulutuskaupunkina Jyväskylässä korostuu tutkimus-, harjoittelu- ja yhteistyökumppanuus Jyväskylän yliopiston, Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Jyväskylän koulutusihtymä Gradian, sekä Jyväskylän Kristillisen Opiston kanssa.

### 3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan*

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

*Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.*

## 4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

*Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.*

### 4.1. Monipuoliset työtavat

*Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.*

*Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.*

*Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.*

*Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.*

*Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.*

#### **Monipuoliset työtavat Jyväskylän esiopetuksessa**

Uusia tietoja ja taitoja kartutetaan monipuolisesti toiminnallisia työtapoja käyttäen. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja käyttämään erilaisia menetelmiä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevissa oppimisympäristöissä.

Jyväskylän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa pienryhmätoiminta on vakiintuneena toimintatapana. Pienryhmätoiminta tarkoittaa pedagogisesti suunniteltua tapaa organisoida lapsiryhmän toimintaa. Pienryhmät ovat joko kiinteä tai vaihtuva osa esiopetuksen ryhmää, ja niiden tarkoituksena on jakaa lapsia pienempiin ryhmiin. Pienryhmän käsite on määritelty tarkemmin luvussa 3.1.

Tavoitteena on, että esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat lasten päivästä eheän kokonaisuuden. Esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen tavoitteet tukevat toinen toistaan. Kokopäiväpedagogiikan mukaisesti pienryhmien koko voi vaihdella

päivän aikana myös läsnä olevan henkilöstön määrän mukaan. Kokopäiväpedagogiikassa kaikki arjen kohtaamiset ja toimet ymmärretään pedagogisesti arvokkaina oppimisen hetkinä. Pienryhmätoiminnan lisäksi lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toimia yksin tai esimerkiksi parin kanssa, sekä harjoitellaan toimimaan koko ryhmänä.

Lasten osallisuus on keskeinen periaate esiopetuksen työtapojen valinnassa. Ilmiöt, jotka nousevat lasten kokemusmaailmasta ja lapsia kiinnostavista asioista, vaikuttavat työtapojen valintaan. Lapset osallistuvat toiminnan ja työtapojen suunnitteluun sekä niiden valintaan kukin edellytystensä mukaan. Tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja vastuunottoa omasta toiminnastaan. Lasten kanssa yhteisen tutkimisen ja oppimisen teemoiksi nostetaan lapsia kiinnostavia ilmiöitä, joita ihmetellään, tutkitaan ja oivalletaan yhdessä. Samalla harjoitellaan toimimaan yhteisen päämäärän suuntaisesti. Tavoitteena on löytää kullekin lapselle ominainen tapa toimia ja oppia.

### *Toiminnallinen oppiminen*

Toiminnallinen oppiminen sisältyy lapsen koko esiopetuspäivään kaikkine arjen tilanteineen. Toiminnallisen oppimisen lähtökohtana on lapsen osallisuus niin päivän pienissä arjen valinnoissa kuin laajemmissa oppimiskokonaisuuksissa. Monipuolisia työtapoja hyödyntäen lapset harjoittelevat käyttämään eri aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan, sekä nauttivat oivaltamisesta ja oppimisesta. Leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, sekä tutkiminen ovat esiopetusikäisille lapsille ominaisia toimintatapoja ja siksi näihin toimintoihin on aikaa ja mahdollisuuksia päivittäin.

Jyväskylän esiopetuksessa toiminnallinen oppiminen on:

- tavoitteellista, pedagogiset perusteet sisältävää
- leikin avulla kokonaisvaltaista oppimista
- kaikkien aistien käyttämistä
- lasten aloitteista nousevaa joustavaa hetkeen tarttumista
- tutkimista itse, sekä yhdessä tehden ja kokien
- ajattelua, oivaltamista ja yhdessä ihmettelyä
- innostusta oppia uutta
- uskoa itseän ja toisiin

### *Leikki*

Lapsi oppii leikkiessään. Leikki itsessään on arvokasta hetkessä olemista, ei vain toiminnallisen oppimisen väline. Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, sekä tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittelemisen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi sekä ohjattu että lasten omaehtoinen leikki eri muodoissaan ovat keskeinen työtapo esiopetuksessa. Leikkiin perustuvat kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota.

Esiopetushenkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata, sekä rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. Henkilöstön läsnäolo ja osallistuminen auttavat lasta kiinnittymään leikkiin. Leikin juonen kehittyessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, esimerkiksi draamaa, liikuntaleikkejä, sekä lukemista ja kirjoittamista. Erilaisille leikeille rakennetut oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia ottaa huomioon lasten erilaiset tavat ja tarpeet oppia ja opetella. Oppimisympäristöjen tulee mahdollistaa lasten pitkäkestoiset leikit.

### *Digitaaliset työtavat*

Digitaalisia työvälineitä ja ohjelmia hyödynnetään monipuolisesti rikastuttamaan oppimista ja leikkiä. Medialukutaitoa opetellaan yhdessä tutkien, kokeillen ja oivaltaen. Samalla opetellaan ymmärtämään, mikä on satua ja mikä totta. Lapset ja henkilöstö tutkivat yhdessä lapsille merkityksellisiä mediasisältöjä ja niiden turvallista käyttöä. Lapsille mahdollistetaan aktiivinen rooli sekä median käyttäjänä että tuottajana. Henkilöstö kannustaa lapsia kokeilemaan erilaisia tapoja tuottaa digitaalisia sisältöjä luovasti ja mielikuvitusrikkaasti.

*Unelmien eskarissa pitäisi lasten mielestä olla:*

- "Unelmien eskari olisi sellainen, jossa lapset saisi päättää enemmän."
- "Kirjoja."
- "Olis koko ajan läksyjä. Siellä syötäs karkkia mutta myös ruokaa."
- "Saisi neuloa puikoilla. Koulussahan opetellaan neulomaan, eskarissa voisi esiopetella."
- "Ei olis tehtäviä ollenkaan, kun aina kaikki keskeyttää. Haluaisin rauhallisia paikkoja."

## 4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi<sup>62</sup> on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen<sup>63</sup> tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvu ympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan<sup>64</sup> kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta<sup>65</sup> lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin<sup>66</sup>. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitivät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä

62 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

63 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012) 5 §

64 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

65 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

66 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä<sup>67</sup>.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus<sup>68</sup>. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

## Arviointi Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa pidetään yllä jatkuvan ja monipuolisen arvioinnin kulttuuria. Oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen tuottavat tietoa esiopetuksen laadusta ja kehittämisen kohteista.

### Arvioinnin rakenteet

Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään esiopetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat. Jyväskylän esiopetuksessa on käytössä arvioinnin vuosikello, jossa kuvataan yhteisiä arvioinnin käytänteitä ja tapoja. Esiopetuksen toimipaikoissa käytetään sinne luotuja arviointia ohjaavia asiakirjoja.

Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluissa laaditun Kehittämishojelman teemoina ovat olleet vuosina 2023–2025 tunne-, turva- ja vuorovaikutustaidot, toimintaympäristön rakenteet ja prosessit, osaavat ja hyvinvoivat ammattilaiset, sekä yhteisöllinen johtaminen, tietoperustaisuus ja laadun arviointi. Kehittämishojelmaa päivitetään suunnitellusti. Kehittämishojelman tavoitteiden toteutumista seurataan erilaisilla mittareilla, joista vastaa kasvun ja oppimisen palveluiden arviointityöryhmä. Ohjelman seurannassa huomioidaan palveluita koskeva kansallinen ohjaus ja toimenpiteet.

Jyväskylässä kaikki esiopetukseen osallistuneet lapset saavat yhtenäisen osallistumistodistuksen esiopetuksen päätteeksi. Lapsen tunnistetietojen lisäksi todistukseen merkitään, että esiopetus on noudattanut valtakunnallista ja paikallista esiopetussuunnitelmaa. Todistukseen voidaan kirjata myös yleiskuvausta esiopetuksesta, mutta siihen ei merkitä lapseen liittyviä kuvauksia.

### Lapsi ja huoltajat arvioijina

Oppimisympäristöksi ymmärretään fyysisen ympäristön lisäksi myös lasten kanssa työskentelevien aikuisten toiminta ja eri toimijoiden välinen vuorovaikutus. Lukuvuoden alussa esiopetuksessa laaditaan jokaiselle lapselle Lapsen yksilöllinen suunnitelma yhdessä lapsen ja

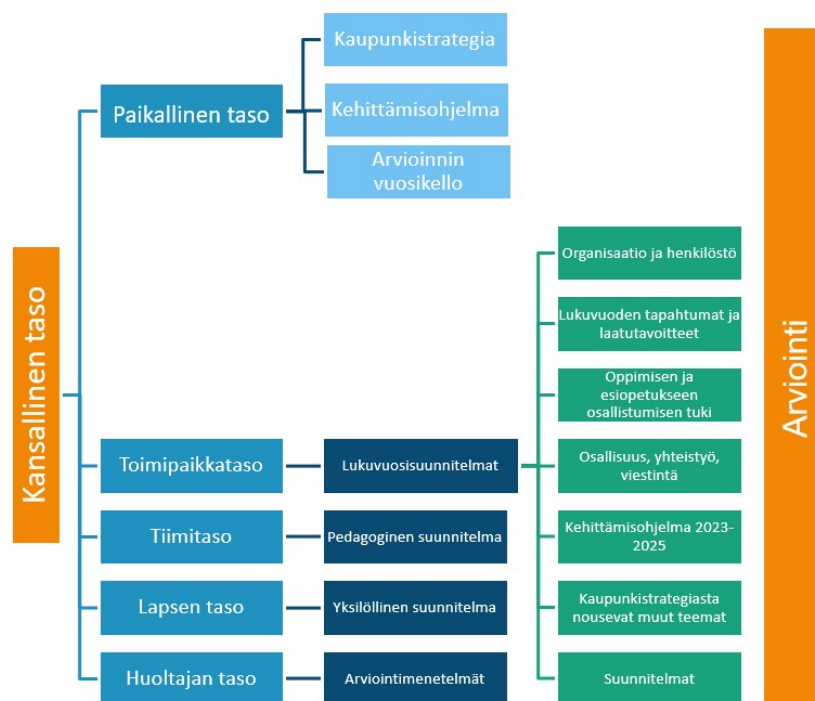
67 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

68 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

hänen huoltajiensa kanssa. Suunnitelmaan kirjataan yhdessä sovitut tavoitteet ja toimintatavat, joilla lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuetaan. Suunnitelma on pedagogisesti etenevä prosessi ja sen toteutumista arvioidaan huoltajien kanssa vähintään kerran toimintavuoden aikana. Lapsi osallistuu oman suunnitelmansa laadintaan ja arviointiin omien edellytystensä mukaisesti.

Lapset ovat mukana toiminnan, oppimisympäristön ja tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa, jolloin lapselle tulee kokemus vaikuttamisesta itseään koskeissa asioissa. Esiopetuksessa lapsia ohjataan aktiiviseen itsearviointiin monipuolisin tavoin. Myös digitaaliset laitteet toimivat ohjatusti lasten itsearvioinnin välineinä. Lapset harjoittelevat palautteen antamista toisilleen ja palautteen pyytämistä toisiltaan.

Asiakasraati Vaskooli on Jyväskylän varhaiskasvatuspalvelujen ja perusopetuksen 1. ja 2. luokan oppilaiden huoltajien osallistumisen ja vaikuttamisen kanava. Raadin toiminta tarjoaa huoltajille säännöllisen mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatus-, esiopetus- ja perusopetuspalveluiden arviointiin ja kehittämiseen.



Kuvio: Arvioinnin tasot esiopetuksessa

#### Arvioinnin tueksi

Esiopetusryhmän henkilöstön yhteiseksi työvälineeksi luotu Pedagoginen suunnitelma (PESU) on lasten yksilöllisten suunnitelmien pohjalta tehty suunnitelma tavoitteista ja arjen käytännöistä. Pedagogiseen suunnitelmaan kuvataan esiopetusryhmässä tehtyt sopimukset esiopetuksen aloittamisvaiheeseen liittyvistä käytännöistä, yhteistyöstä, lasten kuulemisesta ja heidän mahdollisuuksistaan toimia omin luontaisin tavoin, arjen turvallisesta sujumisesta ja monialaisesta yhteistyöstä. Suunnitelmaa hyödynnetään tiimipalavereissa ja uusien työntekijöiden perehdyttämisessä. Pedagogiseen suunnitelmaan kirjataan oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt esiopetusryhmässä. Suunnitelman päivittämisestä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Eskarin arki -materiaali toimii lasten havainnoinnin ja arvioinnin välineenä. Sen avulla voidaan tunnistaa lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen liittyviä riskitekijöitä ja vahvuuksia, sekä kehittää yhteistä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaavaa toimintakulttuuria. Eskarin arki -

materiaaliin on koottu erilaisia tapoja lapsen yksilölliseen huomioimiseen esiopetuksessa. Sitä käytetään välineenä myös monialaisessa yhteistyössä.

Henkilöstön oman työn arviointi pohjautuu jatkuvaan reflektointiin ja vuorovaikutukseen. Sen mahdollistaminen on päiväkodin johtajan vastuulla. Henkilöstölle ja esihenkilöille järjestetään arvioinnin tueksi erilaisia keskustelufoorumeita. Tällaisia ovat muun muassa toimipaikan pedagogiset keskustelut, talouden- ja toiminnanohjauskeskustelut sekä työkokoukset.

Henkilöstökoulutus rakentuu arviointiosaamisen yhteisistä osa-alueista: käsitykseen tiedosta, oppimisesta ja tavoitteista. Koulutus koostuu työntekijän yksilöllisten tarpeiden näkökulmasta arviointiosaamisen johtamiseen, huoltajien osallistamisen arviointiin, esiopetukseen, kriteeriperusteisuuteen, monialaisten kokonaisuuksien arviointiin ja/tai taitotasotaulukoiden käyttöön. Tukea saavien lasten osalta koulutusta tarjotaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen, sekä lapsikohtaisten tukitoimien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Jyväskylän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä kansallinen laadunarviointijärjestelmä, Valssi, joka tukee opetuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia heidän arviointitehtävässään. Järjestelmä perustuu tutkimusperustaisiin arviointilomakkeisiin, joiden avulla kerätään tietoa, raportoidaan, koostetaan ja julkaistaan toimijan lakisääteisiä arviointituloksia. Järjestelmän työkaluja hyödynnetään myös kevyemmin keskustelujen tukena esiopetuksen toimipaikka- ja ryhmätasolla eri teemojen toteutumisen arvioinnissa.

### 4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

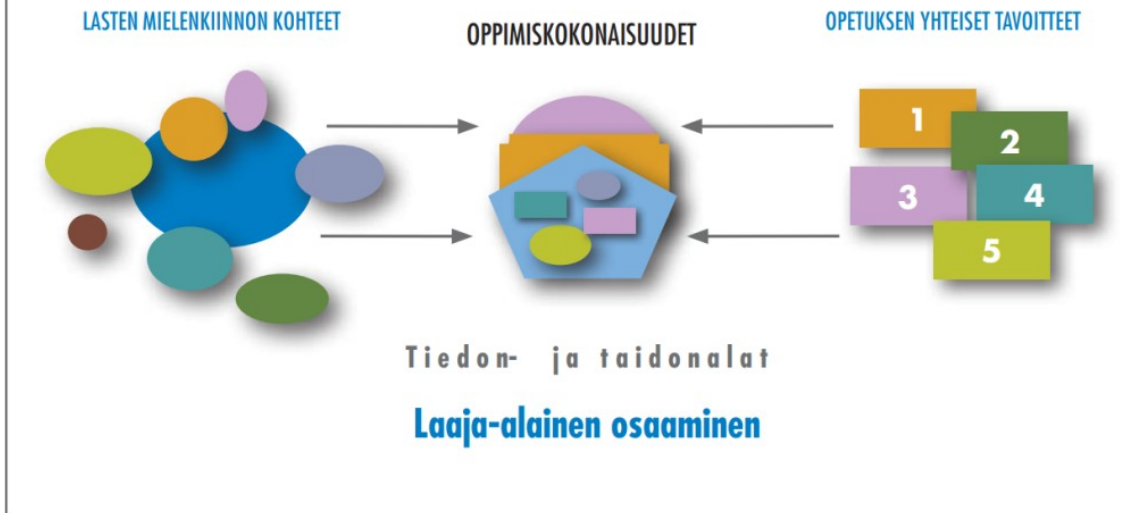
*Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.*

*Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.*

*Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.*

## MONIPUOLISET OPPIMISYMPÄRISTÖT JA TYÖTAVAT

Ehetytetty opetus



Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

### Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

### Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

### Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

### **Kielten rikas maailma**

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintätekniologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

### **Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet**

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukua kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

### **Yksityiskohtaisemmat tavoitteet**

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

### **Minä ja meidän yhteisömme**

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

### **Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet**

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelyleille annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

### **Yksityiskohtaisemmat tavoitteet**

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

### **Tutkin ja toimin ympäristössäni**

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

### **Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet**

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia

ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

### **Yksityiskohtaisemmat tavoitteet**

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluokseihin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

### **Kasvan ja kehityksen**

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

### Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

### Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin

*ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.*

## **Yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet Jyväskylän esiopetuksessa**

Jyväskylän esiopetuksen lähtökohtana on lämmin ja sensitiivinen kohtaaminen ja vuorovaikutus kaikkien esiopetuksen toimipaikassa toimivien henkilöiden kesken. Henkilöstö on vastuussa toimivan vuorovaikutuksen rakentamisesta ja ylläpitämisestä.

### *Laaia oppimisen kokonaisuus*

Jyväskylän esiopetuksessa oppiminen nähdään vuorovaikutteisena prosessina, jossa varhaiskasvatuksen opettajalla on keskeinen ja aktiivinen rooli. Opettaja antaa lapsille aikaa, esittää avoimia kysymyksiä, ihmettelee yhdessä heidän kanssaan ja sanoittaa ilmiöitä, joita nousee esiin lasten puheessa, leikissä ja muussa toiminnassa. Hän toimii oppimiskumppanina, joka osallistuu lasten kanssa erilaisiin oppimiskokonaisuuksiin säilyttäen samalla selkeän käsityksen omasta roolistaan ja toiminnan tavoitteista.

Opettajan heittäytyminen mukaan toimintaan tukee lapsen oppimista ja osallisuutta. Hänen vastuullaan on suunnitella ja toteuttaa monipuolisia oppimiskokonaisuuksia, joissa huomioidaan kaikki esiopetuksen sisällölliset osa-alueet. Lisäksi opettaja tukee lapsia tunnistamaan omia oppimisstrategioitaan ja toimintatapojaan sekä rohkaisee heitä löytämään uusia tapoja oppia.

Hyvät tavat ja yhteiset sopimukset rakentavat turvallista esiopetuksen arkea, jossa jokainen lapsi ja aikuinen tuntee kuuluvansa joukkoon. Esiopetusryhmän sopimukset neuvotellaan yhdessä lasten kanssa ja niitä harjoitellaan arjen tilanteissa. Kuvatuki auttaa lapsia hahmottamaan ja pitämään yhdessä päätetyt asiat mielessä. Sopimusten määrään kiinnitetään huomiota ja sopimuksia päivitetään lukuvuoden edetessä.

Esiopetuksessa keskustellaan yhdessä lasten kanssa hyvinvointiin vaikuttavista asioista. Heidän kanssaan puhutaan oikeudesta turvalliseen elämään, ja luodaan ympäristö, jossa lasten on turvallista tulla pyytämään apua ja saada sitä.

### *Ilmaisun monet muodot ja ihmisten moninaisuus*

Lapsille tarjotaan monipuolisia kokemuksia ja elämyksiä musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun avulla. Esiopetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa myös paikkana ilmaisun kokemuksille ja elämyksille. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa noudatetaan Kompassi-kulttuuriopetussuunnitelmaa, jonka mukaisesti esiopetusryhmille tarjotaan esityksiä ja taidepajoja. Jyväskylän opetus- ja kulttuuripalvelut sekä Kulttuuriaitta vastaavat Kompassi-kulttuuriopetussuunnitelman sisällöistä yhteistyössä paikallisten taidelaitosten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Kehittyvä kieli antaa lapsille osallisuuden sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kieli on yhä vahvemmin ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline. Jyväskylän esiopetuksessa hyödynnetään kielisuihkutusta ja digitaalisia oppimateriaaleja. Monikielisten lasten kieleen liittyviä asioita käsitellään tarkemmin luvussa 4.4., Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Lapsia ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan ihmisten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja ajatella ja elää. Yhdessä toimimista harjoitellaan tunnistamalla omia ja muiden tunteita, sekä ratkaisemaan ristiriitoja rakentavalla tavalla. Oikean ja väärän pohtiminen liitetään erilaisiin arjen tilanteisiin ja lasten omiin kokemuksiin. Jyväskylän esiopetuksessa käytetään monipuolisia materiaaleja tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitojen opetteluun, sekä tartutaan lapsia kiinnostaviin ajankohtaisiin aiheisiin ja ilmiöihin.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota turvallisen ja avoimen ilmapiirin luomiseen. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Lapsia ja henkilöstöä ohjataan siihen, että on luonnollista ja luvallista puhua ja kysyä katsomuksiin

tai uskontoihin liittyvistä asioista. Katsomuskasvatuksen lähtökohtina ovat lapsilähtöisyys, toiminnallisuus, moniaistisuus, kiireettömyys, tutkiminen ja ihmetteleminen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta, ajattelua ja oppimista. Jyväskylän seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö voi sisältää uskonnollisia elementtejä. Huoltajien kanssa sovitaan, osallistuuko lapsi kyseiseen toimintaan vai rinnakkaiseen, pedagogisesti suunniteltuun toimintaan.

#### *Luonto osana esiopetusta*

Jyväskylän esiopetuksessa vahvistetaan lasten myönteisiä luontokokemuksia ja luonnon kunnioittamista. Lapset havainnoivat, tutkivat ja pohtivat asioita ja ilmiöitä. Heitä ohjataan kiinnittämään huomiota esimerkiksi kierrättämiseen, säästäväisyyteen ja materiaalien kohtuulliseen käyttöön. Näin edistetään lasten kasvamista kestävään elämäntapaan. Lapset esimerkiksi kierrättävät leluja ja tarvikkeita ryhmästä toiseen, osallistuvat lajitteluun ja ympäristön siivoamiseen. Kaikissa esiopetusryhmissä vierailee Älli-robotti ja Into-tutkija, jotka johdattavat lapset jätteiden lajitteluun leikin ja oivaltamisen avulla.

Esiopetusryhmien toiminnassa huomioidaan lähiympäristön ja luonnon mahdollisuudet.

Esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista kohti liikunnallista elämäntapaa. Ohjatun liikunnan lisäksi korostetaan fyysistä aktiivisuutta arjen eri tilanteissa. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia liikuntavälineiden käyttöön niin sisällä kuin ulkona päivän aikana. Ruokailu ja ruokakasvatus ovat tärkeä osa lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, sekä päivittäistä pedagogista toimintaa. Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytössä on liikunta- ja luontovälinelainaamo, josta esiopetusryhmät voivat lainata erilaisia välineitä.

#### *Hyvä kaveri. Lasten kommentteja:*

- "Hyvä kaveri ei puhu rumia."
- "Sanottasko tosta vaikka, että semmonen, joka ei hermostu koskaan. Semmonen ei oo kiva, joka päättää mun puolesta kaikki. Se ei oo hyvä."
- "Hyvä kaveri piirtää ja leikkii mun kanssa."
- "Hyvä kaveri on sellainen, joka tulee leikkiin mukaan ja auttaa toisia."

## 4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

*Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatusta ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.*

*Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä<sup>69</sup>. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.*

#### *Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa*

<sup>69</sup> Perusopetuslaki 10 §

**Saamelaislasten** esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

**Romanilasten** esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

**Viittomakieltä** käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa<sup>70</sup> opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

### **Kaksikielinen esiopetus**

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

### **Laajamittainen kaksikielinen esiopetus**

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun.

<sup>70</sup> Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

*Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.*

#### *Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus*

*Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.*

*Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.*

#### **Suppeampi kaksikielinen esiopetus**

##### *Kielirikasteinen esiopetus*

*Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.*

#### **Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä Jyväskylän esiopetuksessa**

Monikielisten lasten esiopetus järjestetään Jyväskylässä yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä lapsen asuinalueen päiväkodissa tai koulussa. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään Pohjanlammen päiväkodissa Jyväskylän ja lähikuntien lapsille. Fabriikin päiväkodissa toimivassa ryhmässä lasten kanssa kommunikoidaan suomen kielellä, viittomakielellä ja tukiviittomien avulla. Ryhmään voi siirtyä myös esiopetusikäinen kuulovammainen lapsi ja viittomakieltä kotikielensä käyttävä lapsi. Tällä hetkellä kaksi yksityistä palveluntuottajaa järjestää englanninkielistä esiopetusta.

Esiopetushenkilöstön kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuutta tuetaan esimerkiksi konsulttoimalla ja säännöllisin koulutuksin. Oman kulttuurin tuntemus ja kulttuuristen tapojen tiedostaminen toimivat perustana toisen kulttuurin ymmärtämiselle. Monikielisten lasten varhaiskasvatuksen koordinaatioryhmään kuuluu edustus varhaiskasvatus-, perusopetus- ja kotoutumispalveluista. Jokaisessa toimipaikassa on nimetty kieli- ja kulttuuriyhdyshenkilö (Kieku-yhdyshenkilö), jonka tehtävänä on muun muassa vahvistaa oman päiväkotinsa henkilökunnan kulttuurista osaamista.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin lisäksi tuetaan lapsen katsomusidentiteetin kehittymistä. Esiopetuksessa tutustutaan ryhmän lasten kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin. Lasten kanssa pohditaan omaa kulttuurista taustaa sekä kulttuurien yhteneväisyyksiä ja mahdollisia eroja.

Lapsen yksilöllinen suunnitelma toimii samalla monikielisen lapsen kotoutumissuunnitelmana. Huoltajien kanssa keskustellaan perheiden kieliympäristöstä sekä kulttuurisista ja katsomuksellisista tavoista, jotka kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan saman suunnitelman kohtaan "Kieleen, kulttuuriin ja katsomukseen liittyviä tarkentavia näkökulmia".

#### *Kielitietoinen pedagogiikka*

Monipuoliset vuorovaikutustilanteet luovat pohjan lapsen kielellisten taitojen kehittymiselle. Jokainen työntekijä tiedostaa, että kaikki kohtaamiset ovat samalla kielen oppimisen tilanteita. Eri kielet, kulttuurit ja katsomukset huomioidaan oppimisympäristössä yhdenvertaisesti niin, että eri kielten osaaminen, kulttuurien moninaisuus ja katsomusten arvostus näkyvät hyväksyvässä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisuissa sekä fyysisen oppimisympäristön rakentumisessa.

Esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmän kieliin hyödyntäen henkilöstöltä ja lapsiryhmältä löytyvää kielitaitoa. Jyväskylässä kielirikasteista esiopetusta annetaan kaikissa esiopetusryhmissä kielisuihkutuksena. Lapsi tutustuu kielisuihkutuksen avulla ensimmäisellä luokalla alkaviin A1-kieliin, joita ovat englanti, saksa, venäjä ja ranska. Kielisuihkutuksessa pyritään herättämään kiinnostus kieliin ja luomaan myönteinen kuva kielten oppimisesta. Oppiminen tapahtuu arjen tilanteiden lisäksi esimerkiksi vieraskielisten laulujen ja leikkien avulla. Jyväskylässä on valmistettu omaa kielisuihkutusmateriaalia myös esiopetuksen käyttöön.

#### *Äidinkielen tukeminen*

Esiopetuksessa keskustellaan huoltajien kanssa äidinkielen merkityksestä ja monikielisyydestä. Ensisijainen vastuu oman äidinkielen opettamisesta ja ylläpitämisestä on huoltajilla.

Parhaimmillaan lapsen äidinkielen tukeminen ja toisen kielen oppiminen tapahtuvat rinnakkain. Esiopetuksen henkilöstön osoittama kiinnostus lapsen äidinkieleen ilmaisee myös sen arvostusta, joka puolestaan innostaa ja rohkaisee lasta käyttämään äidinkieltään.

Eri kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin tutustuminen avartaa jokaisen maailmankatsomusta ja herättää kiinnostuksen muita kieliä ja kulttuureita kohtaan. Äidinkieliset laulut, lasten kirjallisuus ja yhteiset leikit saman kielisten lasten kanssa vahvistavat lapsen äidinkielen osaamista ja kielellistä identiteettiä. Lapsiryhmän kanssa opetellut monikieliset tervehdykset ja muut fraasit, värit, viikonpäivät jne. tukevat ja motivoivat kaikkia lapsia vieraiden kielten opetteluun.

Jyväskylässä perusopetuksen järjestämään äidinkielen opetukseen (2 tuntia/viikko) voivat osallistua ne esiopetuksessa olevat lapset, jotka puhuvat äidinkielenään tai kotikielenään muuta kuin suomea, tai haluavat ylläpitää ulkomailla opittua kielitaitoa. Edellytyksenä opetusryhmän perustamiselle on vähintään neljä oppilasta ja opettaja. Huoltajat vastaavat lapsen ilmoittamisesta ja kuljettamisesta eri kouluilla järjestettävälle oppitunneille.

#### *Suomen kielen oppimisen tukeminen*

Suomi toisena kielenä -opetusta (S2-opetusta) järjestetään integroituna muuhun pedagogiseen toimintaan sekä erillisenä, tavoitteellisen ja suunniteltuna pienryhmäopetuksena. Lapsen esiopetuspäivään sisältyy useita tilanteita, joissa kielitietoinen henkilöstö voi monipuolisesti tukea lapsen kielenkehitystä. Arjen tilanteet ja oppimisympäristö suunnitellaan siten, että vuorovaikutus ja suomen kielen oppiminen mahdollistuu. Hyvä lapsituntemus on edellytys sille, että henkilöstö ohjaa lasta hänelle sopivalla kielen tasolla ja tarvittaessa kuvatuun avulla. Työnsä tueksi henkilöstöllä on käytettävissään oppaat "Monikielisen lapsen varhaiskasvatus ja esiopetus" ja "Suomi toisena kielenä -opetuksen sisältöjä varhaiskasvatuksessa".

Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa -työväline (KieliPeda) on käytössä Jyväskylässä kaikilla 1–6 -vuotiailla lapsilla. Sen avulla kehitetään lapsiryhmän kielitietoista oppimisympäristöä ja tarkastellaan huoltajien kanssa monikielisen lapsen kielimaailmaa. KieliPedaan sisältyy monikielisen lapsen suomen kielen taitojen kartoitus. Lapsen suomen kielen osaamisen arviointiin on käytössä myös muita arviointimenetelmiä, kuten Kettu-testi, Repun takanassa ja Roihusten eväsretki.

#### *Perusopetukseen valmistava opetus*

Vuoden esiopetuksessa ollut lapsi, joka ei ole pääosin saavuttanut A1-tasoa kuullun ymmärtämisessä ja puheen tuottamisessa, voi saada perusopetuksen yhteydessä annettavaa valmistavaa opetusta lähikoulussaan. Kesken esiopetusvuoden tai kesällä ennen koulunaloitusta Suomeen muuttanut oppilas voi tarvittaessa aloittaa valmistavan opetuksen ryhmässä. Valmistavan opetuksen tarve ja paikka arvioidaan yksilökohtaisesti. Kouluun ilmoittautuminen tehdään normaaliin tapaan.

## 4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

### **Monipuoliset työtavat**

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,*

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

### **Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena**

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,*

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearvointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

### **Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet**

*Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.*

### **Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä**

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.*

*Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.*

## 5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtapoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt<sup>71</sup> osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain<sup>72</sup> mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

### Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki Jyväskylässä

Jyväskylässä esiopetus toteutuu inklusiivisen toimintakulttuurin periaatteen mukaisesti, jossa saavutettavuus sekä esteettömyys ulottuvat niin fyysisiin oppimisympäristöihin kuin oppimisen edellytyksiin. Lapsen tarvitsema tuki järjestetään ja toteutetaan ensisijaisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Oppimisen edellytyksiä tukevia toimintatapoja ja -ympäristöjä muokataan, sekä arvioidaan säännöllisesti lasten tarpeiden mukaisesti. Esiopetuksessa toteutetaan joustavaa ryhmittelyä huomioiden sekä ryhmäkohtaiset tukimuodot, että lapsikohtaiset tukitoimet.

### 5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi<sup>73</sup>. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

### Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen Jyväskylässä

<sup>71</sup> Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

<sup>72</sup> Perusopetuslaki 4 a luku

<sup>73</sup> Perusopetuslaki 20 a §

Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan lähipalvelu- ja inklusioperiaatteiden mukaisesti, jolloin lapsen tarvitsema tuki järjestetään lapsen omassa esiopetusryhmässä. Tuen järjestämisen lähtökohtina ovat lapsen vahvuudet sekä lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen toimintaa.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelussa tulee näkyä monipuoliset työskentelytavat ja tuen rakenteiden suunnittelu ryhmän tarpeiden mukaisesti. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan ja kirjataan esiopetusryhmän Pedagogiseen suunnitelmaan (PESU). Pedagogiseen suunnitelmaan ei kirjata yksittäisten lasten nimiä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen yhtenä tavoitteena on vahvistaa jokaisen lapsen osallisuutta omassa esiopetusryhmässään. Lapsen tuen tarvetta sekä tukimuotoa arvioidaan suunnitellusti ja säännöllisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista siirrytään tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Jyväskylässä jokaisella esihenkilöalueella työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Esiopetusryhmissä varhaiskasvatuksen erityisopettajien työ kohdentuu henkilöstön konsultointiin ja lasten erityisopetuksen antamiseen lasten tarpeiden mukaisesti.

Päiväkodin johtaja vastaa lukuvuosisuunnitelman päivittämisestä yhdessä esiopetuksen henkilöstön kanssa. Esiopetuksen henkilöstö vastaa lukuvuosisuunnitelman mukaisesta toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista lapsiryhmissä.

### 5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

*Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen<sup>74</sup> tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.*

*Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.*

*Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.*

*Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa<sup>75</sup>. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä<sup>76</sup> ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.*

<sup>74</sup> Perusopetuslaki 20 a §

<sup>75</sup> HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

<sup>76</sup> Perusopetuslaki 20 b §

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin<sup>77</sup>, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoitona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa<sup>78</sup>. Opiskeluhoillosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

### Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Jyväskylässä

Jyväskylässä tuen järjestämisen pohjana käytetään paikallisesti laadittua Kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kuvausta. Kyseinen tukimateriaali päivitetään vastaamaan uudistunutta lainsäädäntöä. Esiopetusryhmän pedagogiseen suunnitelmaan (PESU) kirjataan lasten kanssa käytettävät ryhmäkohtaiset tukimuodot. Pedagoginen suunnitelma toimii kasvatuksen ja opetuksen perustana. Pedagogista suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti.

Jokaiselle lapselle laaditaan esiopetusvuoden alussa lapsen yksilöllinen suunnitelma yhdessä lapsen ja lapsen huoltajien kanssa. Näitä yhdessä kirjattuja suunnitelmia arvioidaan huoltajien kanssa säännöllisesti lukuvuoden edetessä. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan tehdään kirjauksia näiden keskustelujen pohjalta. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan asetetaan tavoitteet esiopetuksen pedagogiselle toiminnalle. Mikäli lapsen arvioidaan tarvitsevan lapsikohtaisia tukitoimia, lapsen yksilölliseen suunnitelmaan kirjataan tuen tarpeen arvio ja tuen toteuttamisen suunnitelma.

Jyväskylän esiopetuksessa käytetään Eskarin arki -materiaalia lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin havainnointiin, arviointiin ja dokumentointiin. Eskarin arki -materiaali toimii dokumentaation välineenä ja helpottaa tavoitteiden asettamista esiopetuksen arjessa. Materiaalin avulla voidaan tunnistaa ja ennaltaehkäistä oppimisvalmiuksien varhaiset riskitekijät.

Kaiken lapsen saaman tuen perustana on lapsen ja henkilöstön välinen lämmin ja sensitiivinen vuorovaikutus. Jyväskylän kaikissa päiväkodeissa toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka tukee henkilöstöä oppimisen edellytyksiä vahvistavien opetusjärjestelyjen sekä ryhmä- ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Esiopetusryhmässä voi työskennellä erityisavustajia ja/tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia tukemassa lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä muun henkilöstön kanssa. Erityisavustajatyötä koordinoidaan keskitetysti, ja erityisavustajien sijoittumista esiopetusryhmiin suunnitellaan lasten tuen tarpeiden pohjalta.

Esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu opiskeluhoillon piiriin ja on oikeutettu tarvittaessa yksilökohtaisen opiskeluhoillon palveluihin. Opiskeluhoillon kuntakohtainen suunnitelma ohjaa opiskeluhoillon toimintaa. Yhteisöllisestä opiskeluhoillosta esiopetuksessa vastaa päiväkodin johtaja.

<sup>77</sup> Perusopetuslaki 20 a §

<sup>78</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

*Lasten ajatuksia kivasta kaverista:*

- "Kivan kaverin kanssa on kiva leikkiä. Kissaleikit on parasta."
- "Hyvän kaverin kanssa mietitään, mitä leikitään. Jos ei olla samaa mieltä, voidaan vaikka neuvotella."
- "Jos on hyvä kaveri yhdelle, voi saada uusia kavereita."
- "Semmosen kaverin kanssa on kiva leikkiä, joka käyttää kaveritaitoja." Piirtäminen on parasta. "
- "Hyvä kaveri ei jätä leikin ulkopuolelle."

### 5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

*Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä<sup>79</sup>. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.*

*Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.*

*Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatustalv palveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.*

#### **Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen Jyväskylässä**

Jyväskylässä tavoitteena on luoda lapsille sujuva ja yhtenäinen opinpolku, joka etenee varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen ja edelleen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen joustavat käytänteet ja monialainen yhteistyö ovat perusta yhtenäiselle opinpolulle. Eri toimijoiden välisen yhteistyön tavoitteena on esi- ja perusopetuksen laadun kehittäminen, sekä yhdenmukaisten käytänteiden vahvistaminen lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi.

Tuen jatkumoa ohjaa yhdessä esi- ja perusopetuksen toimijoiden kesken laadittu yhtenäisen opinpolun vuosikello. Siihen on kuvattu lukuvuoden aikana toteutettava yhteistyö ja sen tavoitteet. Tavoitteena on alueellisen yhteistyön vahvistaminen, sekä yksilöllisen ja oppimista tukevan opinpolun rakentaminen jokaiselle lapselle. Päiväkotikouluissa yhdessä tekemistä ohjaa Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja.

<sup>79</sup> Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen saama tuki yhteensovitetään esiopetuksessa annettavan tuen kanssa. Tuki kirjataan lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Tämä edellyttää yhteistyötä esiopetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön kesken. Tavoitteena on luoda lapselle eheä päivä kokopäiväpedagogiikan mukaisesti.

## 5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa<sup>80</sup>. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä<sup>81</sup>. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

### Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien

<sup>80</sup> Perusopetuslaki 20 b §

<sup>81</sup> Perusopetuslaki 20 b §

järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitus ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

### Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa<sup>82</sup>. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa<sup>83</sup>. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen<sup>84</sup> tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmässä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen<sup>85</sup> tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen

<sup>82</sup> Perusopetuslaki 20 b §

<sup>83</sup> HE 114/2024 vp, s. 57–58

<sup>84</sup> Perusopetuslaki 20 b §

<sup>85</sup> Perusopetuslaki 20 b §

opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

## **Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot Jyväskylässä**

### *Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt*

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt edistävät lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Esiopetuksen toimintakulttuuri perustuu sensitiiviseen, jokaista kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Esiopetusryhmiin luodaan myönteinen ilmapiiri, joka turvaa jokaisen lapsen osallistumisen kaikkeen esiopetuksen toimintaan. Myös oppimisympäristön muokkaaminen mahdollistaa kaikkien lasten osallistumisen toimintaan.

Esiopetusryhmän toiminnan lähtökohtana ovat lasten yksilölliset suunnitelmat, jotka on laadittu yhdessä lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Esiopetusryhmän pedagogiset tavoitteet määritellään lasten yksilöllisten suunnitelmien pohjalta ja kirjataan ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan (PESU). Ryhmäkohtaiset tukimuodot sisällytetään myös tähän suunnitelmaan, mutta siihen ei merkitä lasten nimiä tai muita yksilöiviä tietoja. Eskarin arki -materiaali tukee henkilöstöä tämän työn suunnittelussa ja toteutuksessa.

Esiopetusryhmän toiminnan säännöllisyys ja ennakoitavuus tuovat turvaa lapsille. Kuvin tuettu päiväjärjestys on kaikkien nähtävillä. Fyysinen oppimisympäristö järjestetään esteettömäksi, jolloin erilaiset toiminnat ovat jokaisen lapsen saavutettavissa. Pienissä ryhmissä toimiminen mahdollistaa vuorovaikutuksen, jossa jokainen tulee kuulluksi. Joustavat ryhmittelyt mahdollistavat opetuksen eriyttämisen lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan. Eriyttämisen avulla voidaan huomioida lasten tuen tarpeet sekä tarjota lisähaasteita niille lapsille, jotka ovat oppimisessaan pidemmällä. Erilaiset toiminnalliset pienryhmät (esimerkiksi kehittyvän kielitaidon tuki, vuorovaikutusleikki) vahvistavat kohdennetummin lasten oppimista.

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Kielitietoinen esiopetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä. Kielitietoisuus koskee kaikkia, ei ainoastaan monikielisiä lapsia. Kielellä on keskeinen merkitys osallistumisen ja osallisuuden kokemisessa sekä identiteetin rakentumisessa. Esiopetuksessa kaikkia kieliä arvostetaan ja jokainen kieli on hyväksytty.

Varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee ryhmänsä toimintaa ymmärtäen kielen keskeisen roolin oppimisen ja tiedon omaksumisen välineenä. Kielitietoinen oppimisympäristö tarjoaa runsaasti erilaisia tilaisuuksia puheen ymmärtämiseen, tuottamiseen ja kielen monipuoliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan ja heidän kanssaan käytetään monipuolista kirjallisuutta ja muuta kirjallista materiaalia. Lapset tutustuvat sekä puhuttuun että kirjoitettuun kieleen.

Lapsiryhmän henkilöstö huolehtii siitä, että lapsi voi kokea oppimisen iloa kielitietoisessa oppimisympäristössä. Henkilökunta mahdollistaa monipuolisesti kielten käyttämisen ja hyödyntää pedagogisesti kaikki arjen eri tilanteet. Jokainen tilanne on oppimisen tilanne ja jokainen työntekijä toimii kielen opettajana.

| OPPIMISEN EDELLYTYKSIÄ TUKEVAT OPETUSJÄRJESTELYT                                              |                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| PEDAGOGISET JÄRJESTELYT MM.                                                                   |                                                                                                                                                     |
| Apuvälineet                                                                                   | Tarvittavat ryhmäkohtaiset apuvälineet                                                                                                              |
| Toiminnan eriyttäminen                                                                        | Joustavissa pienemmissä ryhmissä ryhmän lasten tarpeiden mukaisesti                                                                                 |
| Kielitietoinen opetus                                                                         | Tuetaan kaikkien lasten kielellistä kehitystä, on osa kaikkea toimintaa esiopetuksessa                                                              |
| Työtavat ja oppimisympäristöt                                                                 | Yhtenäiset ja johdonmukaiset työtavat. Muunnellaan siten, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. |
| Vuorovaikutus- ja kommunikointitavat                                                          | Esimerkiksi puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät (kuvat, viittomat jne.)                                                            |
| Päivittävät ja muut säännöllisesti toistuvat toiminnot                                        | Selkeä ja ennakoitava päivärutmi                                                                                                                    |
| RAKENTEELLISET JÄRJESTELYT (mahdollistavat pedagogisten järjestelyjen toteuttamisen ryhmässä) |                                                                                                                                                     |
| Opetusryhmien muodostaminen                                                                   | Muodostetaan joustavasti tukemaan jokaisen lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista                                                         |
| Tilojen esteettömyys                                                                          | Tarpeenmukaiset järjestelyt                                                                                                                         |
| Henkilöstörakenne                                                                             | Mitoituksen mukaisesti ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut ja ryhmäkohtaiset avustajat                                                          |
| Henkilöstön osaamisen vahvistaminen                                                           | Täydennyskoulutus sekä ryhmien tarpeiden mukainen, ennalta suunniteltu <u>veon</u> antama konsultaatio                                              |

Taulukko: Esimerkkejä oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa esiopetusryhmässä työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja. Myös muu esiopetusryhmän henkilöstö osallistuu toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Viime kädessä toiminnan suunnittelua ja arviointia johtaa päiväkodin johtaja.

#### Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Ryhmäkohtaiset tukimuodot järjestetään esiopetushenkilöstön yhteistyönä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutus pohjautuu varhaiskasvatuksen opettajan, erityisopettajan ja muun tiimin yhteiseen näkemykseen lapsiryhmän tuen tarpeista. Varhaiskasvatuksen opettaja antaa tarvittaessa *yleistä tukiopetusta*, jolla tuetaan lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Yleinen tukiopetus liittyy oppimiskokonaisuuksiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi olla mukana antamassa yleistä tukiopetusta samanaikaisesti tai yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Oleellista on opettajien välinen yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa, sekä sen vaikuttavuuden arvioinnissa. Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan pienryhmissä, joissa voidaan joustavasti vastata lasten tarpeisiin. Pienryhmät voivat olla kiinteitä tai niitä voidaan muodostaa esimerkiksi opeteltavan asian tai lasten tarvitseman tuen perusteella.

Varhaiskasvatuksen opettaja antaa lapsille *opetuskielen tukiopetusta*. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten opetuskielen hallintaa. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta, jota tarjotaan ryhmässä suunnitellusti ja niin usein kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetus voi sisältää myös suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta. Lapsi voi saada molempia tukimuotoja rinnakkain, mikäli se on hänen oppimisensa kannalta tarpeellista. Samoin kuin yleisessä tukiopetuksessa, myös opetuskielen tukiopetuksessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi olla mukana. Opetus voidaan toteuttaa samanaikais- tai yhteisopetuksena, jolloin opettajien välinen yhteistyö on erityisen tärkeää.

#### Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsiryhmän opetukseen muun opetuksen yhteydessä, vastaten näin koko ryhmän tarpeisiin. Jyväskylässä käytössä oleva pienryhmätoiminta mahdollistaa opetuksen antamisen myös pienelle lapsiryhmälle, jolloin pystytään tukemaan yksilöllisesti lasten oppimista ja osallistumista esiopetukseen. Pienryhmiä muodostetaan joustavasti lasten tarpeiden mukaan.

### 5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia<sup>86</sup> viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa<sup>87</sup>. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa<sup>88</sup>.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkittamispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkittamispalveluita. Oikeus tulkittamispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkittamispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta

<sup>86</sup> Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

<sup>87</sup> Perusopetuslaki 20 c §

<sup>88</sup> Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen<sup>89</sup> tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä<sup>90</sup>, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystyöpalveluja.

### Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen Jyväskylässä

Ryhmämuotoisten tukitoimien ollessa riittämättömiä lapsen yksilöllistä tuen tarvetta arvioidaan ja lapselle suunnitellaan lapsikohtaisia tukitoimia. Arvioinnissa hyödynnetään muun muassa Eskarin arki – materiaalia sekä Kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa – kuvausta. Lapsikohtaisia tukitoimia arvioi, suunnittelee ja toteuttaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsikohtaiset tukitoimet rakentuvat lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja tuki järjestetään lapsen omassa esiopetusryhmässä. Inklusiivisen periaatteen mukaisesti jokaisella lapsella on oikeus olla vertaisryhmässään. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan kirjataan lapsikohtaiset tukitoimet ja laaditaan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa lapselle lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti erityisopetusta muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan vakiintuneen käytännön mukaan joustavasti ja lasten tarpeiden mukaisesti muodostetuissa pienryhmissä, joihin varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama erityisopetus on luonteva suunnitella. Pienryhmien koko vaihtelee lasten tarpeiden ja toiminnan mukaan.

Jyväskylässä esiopetusryhmissä työskentelee erityisavustajia. Erityisavustaja on muun esiopetushenkilöstön tavoin osaltaan mahdollistamassa lasten tarvitsemien tukitoimien toteutumisen.

### 5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä<sup>91</sup> ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua<sup>92</sup> lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa<sup>93</sup> on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta

<sup>89</sup> Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta (1015/1991)

<sup>90</sup> Perusopetuslaki 20 c §

<sup>91</sup> Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

<sup>92</sup> Perusopetuslaki 20 d §

<sup>93</sup> Perusopetuslaki 20 d §

parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja<sup>94</sup>. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat<sup>95</sup>. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain<sup>96</sup> mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista<sup>97</sup>. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja<sup>98</sup> tai tukipalveluita<sup>99</sup>, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

### Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi Jyväskylässä

Jyväskylässä esiopetuksen henkilöstö suunnittelee toimintaansa ryhmätasolla. Ennen lapsikohtaisia tukitoimia tulee tarkasti ja huolellisesti pohtia, miten oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot on toteutettu, ja miten ne ovat tukeneet lasten oppimista. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin toteuttavat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä. Lapsen huoltaja osallistuu keskusteluun, jossa hänen lapsensa tuen tarvetta ja tukitoimia suunnitellaan. Myös lasta tulee kuulla. Yhteisissä keskusteluissa sovitut tukitoimet kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan, Lapsikohtaiset tukitoimet-välilehdelle. Lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan jatkuvasti. Huoltajat ovat mukana arvioinnissa. Lapsi osallistuu oman suunnitelmansa arviointiin omien edellytystensä mukaisesti.

Opiskeluhoitopalveluiden ammattilaiset tai muut asiantuntijat, esimerkiksi terveydenhuollosta voivat osallistua tarvittaessa lapsen tuen tarpeen arviointiin ja tukitoimien suunnitteluun. Lapsen tarvitsemat lapsikohtaiset tukitoimet sekä tukea koskeva päätös voidaan suunnitella ja toteuttaa myös ilman tätä monialaista yhteistyötä.

Esiopetuksen henkilöstö seuraa lapsen poissaoloja esiopetuksesta. Jo pienen huolen ilmaantuessa ollaan yhteydessä lapsen huoltajiin poissaolojen syiden selvittämiseksi. Esiopetuksen poissaolomalli on kuvattu Jyväskylän esi- ja perusopetuksen

<sup>94</sup> Perusopetuslaki 20 d §

<sup>95</sup> Perusopetuslaki 20 d §

<sup>96</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

<sup>97</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

<sup>98</sup> Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)

<sup>99</sup> Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)

opiskeluhooltosuunnitelmassa. Lähtökohtaisesti poissaolot eivät ole peruste lapsikohtaisille tukitoimille.

Lapset ovat mukana toiminnan, oppimisympäristön ja tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa, jolloin lapselle tulee kokemus vaikuttamisesta itseään koskevissa asioissa. Esiopetuksessa lapsia ohjataan aktiiviseen itsearviointiin monipuolisin tavoin. Myös digitaaliset laitteet toimivat ohjatusti lasten itsearvioinnin välineinä.

### 5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma<sup>100</sup>. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja<sup>101</sup>. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa<sup>102</sup>. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan<sup>103</sup>.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava<sup>104</sup> tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti<sup>105</sup>.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien

100 Perusopetuslaki 20 e §

101 Perusopetuslaki 20 e §

102 Perusopetuslaki 20 e §

103 Perusopetuslaki 20 e §

104 Perusopetuslaki 20 e §

105 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

### Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma Jyväskylässä

Tuen tarpeen arviointiin perustuvista lapsikohtaisista tukitoimista laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu suunnitelman laadintaan yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Tukitoimien suunnittelussa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä opiskeluhoitopalveluiden, sekä huoltajien luvalla lapsen mahdollisesti saamien terapiapalveluiden kanssa. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan lapsen yksilöllisen suunnitelmaan lapsikohtaiset tukitoimet- välilehdelle.

Lapsen osallistuessa esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, tulee lapsen tukitoimet kirjata yhdenmukaisesti sekä esiopetuksen, että esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Jos lapsi kulkee lukuvuoden aikana esiopetuksessa eri toimipaikoissa, vastaa lapsen päätoimisen esiopetuksen toimipaikan varhaiskasvatuksen opettaja siitä, että tieto lapsen lapsikohtaisista tukitoimista siirtyy näihin rinnakkaisiin toimipaikkoihin. Tämä on tärkeää, jotta lapsi saa esimerkiksi päivystysaikoina tarvitsemansa tuen niin kuin se on suunniteltu.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa ja tukitoimien riittävyyttä arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa vähintään kerran esiopetusvuoden aikana, tarvittaessa useammin. Lapsikohtaisista tukitoimista siirretään tietoa perusopetukseen yhteisten vuosikellojen mukaisesti. Päiväkotikouluissa tiedonsiirrossa on tukena yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja.

Varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia eskarista:

- "Kun näen onnistumisen riemun lapista."
- "Ahaa-elämykset on parhaita, kun lapset oivaltaa ja oppii, se on parasta!"

### 5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös<sup>106</sup> lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia<sup>107</sup>.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti<sup>108</sup>. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti<sup>109</sup>. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella<sup>110</sup> tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea

<sup>106</sup> Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

<sup>107</sup> Hallintolaki

<sup>108</sup> Hallintolaki 34 §

<sup>109</sup> Hallintolaki 45 §

<sup>110</sup> Perusopetuslaki 20 d §

koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua<sup>111</sup>. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana<sup>112</sup>. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti<sup>113</sup>. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain<sup>114</sup> mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta<sup>115</sup>.

### **Tukea koskeva päätös Jyväskylässä**

Jyväskylän esiopetuksessa lapsikohtaisiin tukitoimiin liittyvästä hallintopäätösvalmistelusta vastaavat yhteistyössä esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tätä edeltää varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteinen arviointi lapsikohtaisten tukitoimien tarpeesta. Hallintopäätöksen tekee päiväkodin johtaja.

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa lapsikohtaisista tukitoimista tehtävän hallintopäätöksen valmistelee yksityisestä varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta vastaava varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä päiväkodin johtajan kanssa. Hallintopäätöksen tekee Jyväskylän kaupungin palvelukoordinaattori.

Ennen hallintopäätöksen tekemistä kuullaan lapsen huoltajaa. Kuulemisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Hallintopäätöskuuleminen toteutetaan Jyväskylässä kirjallisesti. Hallintopäätöksessä määrätään tuen tarpeen arvioinnin mukaisista lapsikohtaisista tukitoimista, jotka kuvataan tarkemmin Lapsen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa. Tuen tarpeen muuttuessa hallintopäätöstä muutetaan tai se kumotaan. Lapsen vaihtaessa esiopetuksen toimipaikkaa, aiempi hallintopäätös kumotaan ja lapselle laaditaan uusi hallintopäätös.

<sup>111</sup> Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

<sup>112</sup> Perusopetuslaki 20 f §

<sup>113</sup> Perusopetuslaki 20 e §

<sup>114</sup> Perusopetuslaki 20 c §

<sup>115</sup> Perusopetuslaki 20 f §

## 5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

*Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.*

### 5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

*Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.*

*Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.*

*Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun<sup>116</sup>. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).*

#### Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö Jyväskylässä

Jyväskylässä esiopetuksessa käytössä olevan Hyvä alku -toimintamallin mukaan lapseen ja hänen huoltajiinsa tutustutaan ennen lapsen esiopetuksen alkamista. Näin luodaan pohjaa huoltajien kanssa tehtävälle yhteistyölle ja avoimelle vuorovaikutukselle sekä viestinnälle. Hyvä alku -keskustelussa saadaan tietoa lapsesta ja perheestä, huoltajien näkemyksistä, sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemasta tuesta.

Esiopetushenkilöstö seuraa ja arvioi esiopetusvuoden aikana lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön tulee tiedottaa viipymättä huoltajille lapsen hyvinvointiin liittyvästä huolesta tai lapsella ilmenevistä oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyvistä tuen tarpeista. Tuen tarpeen ilmettyä huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö tiivistyy.

Tarvetta lapsikohtaisille tukitoimille arvioidaan yhteisesti esiopetuksen henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kesken. Tarvittaessa pyydetään opiskeluhoollon ammattilaisia tai muita asiantuntijoita mukaan monialaiseen yhteistyöhön lapsen asioissa. Tukitoimia suunnitellaan huoltajien kanssa yhteisissä keskusteluissa ottaen huomioon huoltajien sekä esiopetuksen henkilöstön ajatukset ja havainnot lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyen. Lapsen mielipidettä tukeen liittyen kuullaan ikään ja kehitykseen sopivalla tavalla, esimerkiksi haastattelemalla lasta tai tekemällä havaintoja lapsen tavasta toimia. Lapsen vahvuudet, hänen oppimiseensa ja kehitykseensä liittyvät haasteet, sekä yhdessä sovitut tukitoimet kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan.

Huoltajalla on oikeus saada riittävästi tietoa lastaan koskevien asioiden ja tiedon käsittelystä ja salassapidosta. Tietojen luovuttamisesta yhteistyötahoille sovitaan yhdessä huoltajan kanssa. Jyväskylässä esiopetuksen henkilöstö täyttää yhdessä huoltajan kanssa tietojen luovuttamista

koskevan lomakkeen, jolla huoltaja antaa luvan nimetyille henkilöille tai tahoille välttämättömien ja tarpeellisten tietojen luovuttamiseen sovitulla ajanjaksolla.

## 5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

*Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.*

*Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä<sup>117</sup>.*

*Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.*

*Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.*

### Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö Jyväskylässä

Esiopetuksessa tehdään tiivistä monialaista yhteistyötä eri toimialojen kanssa, jotta lapsikohtaiset tukitoimet voidaan suunnitella ja toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Yhteistyö on erityisen tärkeää myös lasten siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Esiopetuksen henkilöstö tekee tarpeen mukaan yhteistyötä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa lapsen tuen toteuttamiseksi ja perheiden tukemiseksi. Yhteistyö pitää sisällään muun muassa lapsikohtaisissa tukitoimissa konsultointia, sekä yhteistyötapaamisia lapsen esiopetusta ja kuntoutuksen järjestämistä koskien huoltajan, henkilöstön ja lasta kuntouttavien ammattilaisten kesken. Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi esiopetus tekee tarvittaessa yhteistyötä hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen kanssa.

Esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu opiskeluhoollon piiriin. Opiskeluhoollon lähtökohtana on yhteisöllinen opiskeluhoollto, jonka mukaan kaikille turvataan turvallinen esiopetusympäristö ja oikeus olla yhteisön jäsen. Tarvittaessa lapsi ohjataan yksilökohtaisen opiskeluhoollon palveluihin. Yksilökohtainen opiskeluhoollto järjestetään monialaisessa yhteistyössä lapsen, hänen huoltajiensa, esiopetuksen toimipaikan, sekä Keski-Suomen hyvinvointialueen kesken. Opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa toteutettava yhteistyö on osa esi- ja alkuopetuksen

<sup>117</sup> Perusopetuslaki 40 § ja 41 §  
62

välistä jatkumoa. Opiskeluhoitoa ohjaa monialaisessa yhteistyössä laadittu Jyväskylän esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma.

Esi- ja alkuopetuksen välisen yhteistyön tavoitteena on turvata jokaisen lapsen pedagogisen tuen järjestäminen ja sopivan koulupaikan löytyminen. Yhteistyötä ohjaavat Jyväskylän Kasvun ja oppimisen palveluissa nivelvaiheiden yhteistyötä tukevat yhtenäisen opinpolun vuosikellot. Jyväskylässä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka ovat henkilöstön ja huoltajien tukena pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten pidennetyn oppivelvollisuuden (1.8.2026 varhennetun) prosessien ja koulupolun suunnittelussa.

Jyväskylän Kasvun ja oppimisen palveluissa käytetään ”Portaat – käyttäytymisellä oireilevan lapsen ja nuoren tuen mallia”. Tavoitteena on tukea lapsen myönteistä käyttäytymistä ja hyvää arkea sekä kohdentaa oikeanlainen tuki lapselle ja huoltajille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mallissa kuvataan portaittain lisääntyvä yhteistyö esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja verkostojen välillä.

Jyväskylässä on tarjolla esiopetuksen henkilöstölle suunnattua konsultaatiota autismikirjoon, neuropsykiatriin piirteisiin, lapsen käyttäytymisellä oireiluun, monikielisyyteen, näkö- ja kuulovammaan, sekä tukiviittomiin liittyen. Konsultaatioiden avulla vahvistetaan esiopetuksen henkilöstön osaamista sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelua ja toteutusta.

## 5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

### 5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

#### a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin<sup>118</sup>. Oppivelvollisuus päättyy<sup>119</sup>, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta<sup>120</sup>. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden<sup>121</sup> piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta<sup>122</sup> tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaisesti 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin<sup>123</sup>, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman<sup>124</sup> ja tukea koskevan päätöksen<sup>125</sup> mukaisesti.

<sup>118</sup> Oppivelvollisuuslaki 2 §

<sup>119</sup> Oppivelvollisuuslaki 2 §

<sup>120</sup> Perusopetuslaki 26 a §

<sup>121</sup> Perusopetuslaki 9 §

<sup>122</sup> Oppivelvollisuuslaki 2 §

<sup>123</sup> Perusopetuslaki 20 d §

**b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)**

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin<sup>126</sup>, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta<sup>127</sup>.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioda oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta<sup>128</sup>. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen<sup>129</sup>.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

**Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen**

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä

<sup>124</sup> Perusopetuslaki 20 e §

<sup>125</sup> Perusopetuslaki 20 f §

<sup>126</sup> Oppivelvollisuuslaki 2 §

<sup>127</sup> Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

<sup>128</sup> Perusopetuslaki 26 a §

<sup>129</sup> Oppivelvollisuuslaki 3 §

*tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.*

*Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella<sup>130</sup>. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.*

*Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.*

### **Pidennetty oppivelvollisuus Jyväskylässä (31.7.2026 saakka)**

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Jyväskylässä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka ovat henkilöstön ja huoltajien tukena pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten pidennetyn oppivelvollisuuden prosessien ja koulupolun suunnittelussa. Lapsen huoltajat hakevat pidennettyä oppivelvollisuutta lasta tutkineen tahon suosituksesta. Huoltajat toimittavat hakemuksen lapsen pidennetystä oppivelvollisuudesta liitteineen kasvatus- ja opetuspäällikölle, joka tekee lopullisen päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta. Huoltajat voivat tämän jälkeen päättää, osallistuuko lapsi viisivuotiaana oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetus voi kestää yhden tai kaksi lukuvuotta, riippuen huoltajien päätöksestä.

Jos lapsi on saanut suosituksen pidennetystä oppivelvollisuudesta 1.8.2025 jälkeen, lapselle laaditaan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, jonka perusteella hänelle tehdään tukea koskeva hallintopäätös hallintolain mukaisesti. Tukea koskeva hallintopäätösprosessi on kuvattu aiemmin luvussa 5.3.3.

Mikäli lapsi on saanut pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen ennen 1.8.2025 ja osallistunut jo oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen, lapsen tukea koskevat päätökset erityisestä tuesta ja henkilökohtaista opetusta koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siirtymäkauden ajan 31.7.2026 saakka, jonka jälkeen ne tulee päivittää uuden lain mukaisiksi.

## 5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

### *Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus*

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa<sup>131</sup>. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä<sup>132</sup>. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava<sup>133</sup>. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta<sup>134</sup>.

### *Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu*

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa<sup>135</sup>. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin

<sup>131</sup> Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

<sup>132</sup> Perusopetuslaki 4 a §

<sup>133</sup> Perusopetuslaki 4 a §

<sup>134</sup> Perusopetuslaki 4 a §

<sup>135</sup> Perusopetuslaki 4 a §

sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen<sup>136</sup>. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi<sup>137</sup>. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

## Sairaalaopetus Jyväskylässä

### Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu Jyväskylässä

Kukkulan koulu tarjoaa konsultoivaa sairaalaopetuspalvelua Keski-Suomen hyvinvointialueella. Kukkulan koulun konsultaatiopalvelut on tarkoitettu ensisijaisesti niille esiopetusikäisille lapsille, joilla on kontakti erikoissairaanhoidon avohoitoon (lastenneurologia, lastenpsykiatria, lastentaudit) tai perheneuvolaan. Jos yksilökohtaisessa opiskeluhoitotapaamisessa todetaan sairaalaopetuksen konsultaation tarve, voidaan konsultaatiopyyntö tehdä myös ilman hoitokontaktia.

Ennen konsultaatiopyyntöä huolenaihe on otettu puheeksi huoltajan kanssa ja yhteistyötä on tiivistetty. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitotapaamisessa sovitaan yhteisesti konsultaation hakemisesta. Konsultaatiopyynnön voi tehdä myös hoitava taho, sosiaalitoimi tai muu viranomainen. Vapaamuotoisen kirjallisen konsultaatiopyynnön tekee Hyvinvointialueen lääkäri, erityistyökijä tai muu viranomainen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalveluiden työmuodot ovat moninaiset ja ne räätälöidään yksilöllisesti lapsen tarpeiden mukaan.

Konsultatiivisesta sairaalaopetuspalveluista on Jyväskylässä luotu malli, joka ohjaa henkilöstön toimintaa ja kuvaa prosessin etenemistä yksityiskohtaisesti. Konsultatiivinen sairaalaopetuksen malli on toteutettu yhteistyössä Kukkulan koulun kanssa.

## 5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja<sup>138</sup> vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

### Muut opetuspalvelut Jyväskylässä

<sup>136</sup> Perusopetuslaki 4 a §

<sup>137</sup> Perusopetuslaki 4 a §

<sup>138</sup> Perusopetuslaki 31 §

Jyväskylän esiopetuksessa voidaan käyttää lapsen niin tarvitessa esimerkiksi Valteri-koulu Onervan palveluita. Palveluiden käyttäminen perustuu lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin. Arviointiin osallistuvat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä lapsen huoltajan kanssa.

#### 5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa<sup>139</sup> säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

#### 5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella<sup>140</sup>, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

#### Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen Jyväskylässä

<sup>139</sup> Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

<sup>140</sup> Perusopetuslaki 27 §

Lapsi voi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, kun on arvioitu, että lisävuosi esiopetuksessa vähentää selvästi koulussa tarvittavaa tukea. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen on harvinaista, ja se perustuu monialaiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön ja psykologiseen ja/tai lääketieteelliseen selvitykseen.

Huoltajan on mahdollista hakea esiopetusvuoden keväällä lapselleen lupaa aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Päätös tehdään esiopetusvuoden keväällä, jos se on lapsen edun mukaista.

## 5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

*Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.*

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:*

- Luvun 5.1 osalta
  - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
  - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
  - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
  - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
  - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
  - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
  - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta
  - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
  - Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
  - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
  - Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- Luvun 5.5 osalta
  - Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut **(voimaan 1.8.2026)**
  - Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
  - Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut
  - Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut
  - Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

## 6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa<sup>141</sup> määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia<sup>142</sup>.

Opiskeluhoollolla<sup>143</sup> tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto<sup>144</sup>, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus<sup>145</sup>.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä<sup>146</sup> lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut<sup>147</sup>. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat<sup>148</sup>.

### 6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma<sup>149</sup>. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä<sup>150</sup>. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä<sup>151</sup> esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite<sup>152</sup> opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää<sup>153</sup> opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

<sup>141</sup> Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

<sup>142</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

<sup>143</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

<sup>144</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

<sup>145</sup> YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

<sup>146</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

<sup>147</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

<sup>148</sup> Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

<sup>149</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>150</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

<sup>151</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>152</sup> Terveydenhuoltolaki 15 a §

<sup>153</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan<sup>154</sup> tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan<sup>155</sup>.

Opetuksen järjestäjä vastaa<sup>156</sup> siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

### **1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista**

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhooltopalvelujen riittävyys<sup>157</sup> huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoollotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotilastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

### **2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi**

Yhteisöllinen opiskeluhoollto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoollto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa<sup>158</sup>, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista<sup>159</sup>.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoolltoryhmien<sup>160</sup> johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

### **3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoollto)**

<sup>154</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>155</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>156</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>157</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

<sup>158</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

<sup>159</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

<sup>160</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla<sup>161</sup> tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen<sup>162</sup>. Lapsen osallisuus ja toivomukset<sup>163</sup> otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä<sup>164</sup>.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin<sup>165</sup> (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi<sup>166</sup> koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten<sup>167</sup> laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

#### **4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa**

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä<sup>168</sup>. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus<sup>169</sup> opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö<sup>170</sup> oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen<sup>171</sup> lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

162 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

163 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

164 EU:n tietosuoja-asetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

165 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

170 Perusopetuslaki 4 a luku

171 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

## **5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma**

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön<sup>172</sup>, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

*Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä*

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa<sup>173</sup> tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä<sup>174</sup> huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

*Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)*

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

### **Jyväskylän esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma**

Jyväskylän esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma vuosille 2025–2026 on päivitetty kevään 2025 aikana vastaamaan uuden lainsäädännön vaatimuksia. Suunnitelma kattaa sekä esiopetuksen että perusopetuksen palvelut. Suunnitelman laatimiseen on osallistunut asiantuntijoita sekä sivistyspalveluista että hyvinvointialueelta. Suunnitelmassa kuvataan toimintaympäristöjen terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin vuosittaiset tarkastukset, toiminta tapaturmien ehkäisemiseksi, toiminta lapsen sairastuessa tai tapaturman sattuessa.

Opiskeluhoitosuunnitelman laatiminen pohjautuu oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Suunnitelman laadinnassa on huomioitu Jyväskylän kaupungin hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, jolloin opiskeluhoitosuunnitelma, esiopetus- ja koulukohtaiset lukuvuosisuunnitelmien tarkennukset, sekä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma täydentävät toisiaan.

Opiskeluhoito nähdään ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetuksen toimipaikkaa tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksen toimipaikassa työskentelevien työntekijöiden tehtävä.

*Opiskeluhoillon yleiset tavoitteet ja toimintatavat Jyväskylässä*

<sup>172</sup> Perusopetuslaki 29 §

<sup>173</sup> Perusopetuslaki 29 §

<sup>174</sup> Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

Opiskeluhoolto muodostaa yhtenäisen jatkumon esiopetuksesta toiselle asteelle. Opiskeluhoolto ja Jyväskylän muut lasten ja nuorten palvelut muodostavat toimivan kokonaisuuden. Opiskeluhooltopalveluiden yhdenvertainen saatavuus ja laatu turvataan.

Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa Jyväskylän kaupungin opiskeluhoollon ohjaus- ja kehittämisryhmä. Opiskeluhoollossa painopiste on ennalta ehkäisevässä työssä. Opiskeluhoollon toimintatapoja ja toteutumista arvioidaan vuosittain opiskeluhooltoryhmissä sekä opiskeluhoollon ohjaus- ja kehittämisryhmässä. Opiskeluhoollon palveluista tiedotetaan huoltajia esiopetukseen tutustumisen yhteydessä, lukuvuoden alussa vanhempainilloissa ja esiopetuksen aikana.

Esiopetuksen toimipaikassa opiskeluhoollon koordinoinnista, organisoinnista ja kehittämisestä vastaa päiväkodin johtaja. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja ovat vastuussa opiskeluhoollon toteuttamisesta, havainnoinnista, suunnittelusta, puuttumisesta (esimerkiksi poissaolojen seurannasta), dokumentoinnista ja toimeenpanemisesta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät tarvittaessa yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelun lapsiperheiden sosiaalityön ja ohjauksen, lastensuojelun, perheneuvolan ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kartoittaa myös oppilaan oppimisvaikeuksien syitä, arvioi lapsen kasvua ja kehitystä, sekä toteuttaa pedagogista tukea varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Esiopetuksen opiskeluhooltoon sisältyy ikäryhmälle suunnatut neuvolapalvelut, joiden tarkoituksena on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin sekä vanhempien ja koko perheen hyvinvoinnin seuranta ja tukeminen. Neuvola-, psykologi- ja kuraattoripalveluista vastaa Hyvinvointialue.

#### *Yhteisöllinen opiskeluhoolto Jyväskylässä*

Yhteisöllisen opiskeluhooltotyön avulla suunnitellaan ja toteutetaan ennaltaehkäisevää työtä sekä rakennetaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavaa toimintakulttuuria.

Jyväskylän esiopetuksessa opiskeluhoolto on suunnitelmallista ja systemaattista. Opiskeluhooltotyötä ohjaa yhteisöllisen opiskeluhoollon vuosikello, johon on määritelty lukuvuoden aikana käsiteltävät opiskeluhoollolliset asiat. Yhteisöllisen opiskeluhoollon keskeisiä tehtäviä ovat toimintaympäristön turvallisuuden, terveellisyyden ja esteettömyyden varmistaminen, vuorovaikutustaitojen ja mielenterveyden edistäminen, sekä lasten ja huoltajien osallisuuden vahvistaminen. Edelleen väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ehkäisy, sekä riskien ennakointi ja vaaratilanteisiin varautuminen nähdään tärkeinä.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon keskeisenä työvälineenä kaikissa Jyväskylän esiopetuksen toimipaikoissa on Pedagoginen suunnitelma (PESU). Siinä kuvataan tiimin sopimukset muun muassa esiopetuksen aloituksesta, kasvatusyhteistyöstä, arjen turvallisesta sujumisesta sekä hyvästä monialaisesta yhteistyöstä.

Esiopetusta koskevat turvallisuuteen, hyvinvointiin, ennaltaehkäisevään toimintaan ja kriisityöhön liittyvät linjaukset ja ohjeet on koottu sähköiseen muotoon APUA-mappiin. APUA-mappi on päiväkodin johtajan turvallisuusjohtamisen väline. Henkilöstölle se on keskeinen perehdytyksen väline, sillä se sisältää kaikki henkilöstön ja lasten, sekä toimintaympäristöjen turvallisuuteen liittyvät keskeiset asiakirjat.

Päiväkodin johtaja johtaa opiskeluhooltoryhmää. Esiopetuksen toimipaikan opiskeluhooltoryhmään kuuluu päiväkodin johtajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat, opiskeluhoollon työntekijä, huoltajien edustaja ja kutsuttaessa alueella toimivat muut asiantuntijat. Toimipaikkakohtainen opiskeluhooltoryhmä kokoontuu säännöllisesti opiskeluhooltosuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden mukaan. Päiväkodeissa, joissa on useampia toimipaikkoja saman päiväkodin johtajan alaisuudessa, voi toimia yksi yhteinen opiskeluhooltoryhmä. Päiväkotikouluissa voi niin ikään olla yksi yhteinen opiskeluhooltoryhmä.

Päiväkotikohtaisen opiskeluhooltoryhmän tehtävänä on lapsen hyvinvoinnin edistäminen, toimintaympäristön seuranta ja kehittäminen, opiskeluhooltosuunnitelman laatiminen ja päivitys, yhteistyön koordinointi, sekä huoltajien tiedottaminen opiskeluhooltoon liittyvissä asioissa. Näitä

ovat esimerkiksi opiskeluhuollon vuosittaiset tavoitteet ja kyselyjen tulokset. Huoltajia tiedotetaan opiskeluhuollon asioista Edlevo-järjestelmän kautta.

Opiskeluhoitoryhmä kehittää myös yhtenäistä opinpolkua ja nivelyhteistyötä esiopetuksesta kouluun siirryttäessä.

Esiopetuksen toimipaikassa laadittavaan opiskeluhoitosuunnitelmaan kuvataan esiopetuksessa huomioitavat toimintatavat ja tavoitteet, sekä niiden toteutumisen seuranta, opiskeluhuollon yleiset periaatteet ja yhteistyö, keskinäinen työn- ja vastuunjako sekä toiminta toimipaikan terveellisyys ja turvallisuuden edistämiseksi. Opiskeluhoitosuunnitelman laatimiseen osallistetaan myös lapsia ja huoltajia.

Jyväskylässä on käytössä esiopetuksen poissaolomalli. Mallissa on kuvattu lapsen poissaoloihin puuttumisen käytänteet ennaltaehkäisystä varhaisen puuttumisen ja kohdennettujen toimien kautta vahvoin toimiin. Poissaolomallin tarkoitus on selkeyttää esiopetuksen henkilöstölle lasten poissaolojen seurantaa. Samalla lapsen oikeus osallistua esiopetukseen varmentuu.

Jyväskylän kaupungin esi- ja perusopetuksen väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastainen toiminta on suunnitelmallista ja systemaattista. Toiminnan pääpaino on ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisessa puuttumisessa. Tätä työtä tukemaan on kehitetty väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastainen toimintamalli, VKHS-malli. Esiopetuksen toimipaikkojen henkilöstö tukee vertaissuhteiden vuorovaikutusta, ryhmäytymistä, sekä yksinäisyyden ehkäisyä osana jokapäiväistä toimintaa. Peli seis! -toimintamalli on esiopetusryhmissä lasten käytössä.

Koko yhteisö edistää hyvän huomaamista, myönteistä vuorovaikutusta ja positiivisen palautteen antamista. Lapset harjoittelevat tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja arjen tilanteissa ja ohjatussa toiminnassa.

#### *Yksilökohtainen opiskeluhoito Jyväskylässä*

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapselle tarjottavia neuvola- ja opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, sekä yksittäisen lapsen tueksi koottavaa yksilökohtaista monialaista opiskeluhoitoryhmää (MAR). Yksilökohtaisen opiskeluhoollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista, hyvinvointia ja terveyttä.

Yksilökohtainen opiskeluhoollollinen tuki lapselle käynnistyy lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan tai lapsen kanssa työskentelevän jonkun muun ammattihenkilön ottaessa yhteyttä opiskeluhoollon ammattilaisiin. Lapsen opiskeluhoollollisen tuen tarvetta arvioidaan yhteisessä keskustelussa yhteydenottajan kanssa. Yhteydenottaja keskustelee viipymättä asiasta myös lapsen huoltajan kanssa ja pyytää suostumuksen asian käsittelyyn.

Se esiopetuksen tai opiskeluhoollon ammattilainen, jolla huoli herää, kokoaa monialaisen asiantuntijaryhmän (MAR). Ryhmässä ovat edustettuina lapsen huoltajan lisäksi ne esiopetuksen toimipaikan ja opiskeluhoollon ammattilaisiin kuuluvat, joiden tehtäviin lapsen opetuksen, tuen tai hoidon järjestäminen kuuluu. Tarvittaessa voidaan kutsua mukaan myös muita lapsen ja perheen kanssa työskenteleviä asiantuntijoita. Monialaisen asiantuntijaryhmän keskustelujen pohjalta laaditaan opiskeluhoolltokertomus.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirretään seuraavalle opetuksen järjestäjälle. Päiväkodin johtajan valtuuttama henkilö siirtää opiskeluhoolltokertomuksen lapsen vastaanottavan koulun opiskeluhoollosta vastaavalle henkilölle. Tiedonsiirto ja yhteistyö toteutuvat Yhtenäisen opinpolun vuosikellon mukaisesti.

#### *Opiskeluhoitosuunnitelman seuranta*

Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista seuraa ja arvioi vuosittain kaupunkitasoisesti opiskeluhoollon ohjausryhmä.

Opiskeluhoitosuunnitelmaa tulisi päivittää vähintään kerran valtuustokaudessa, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittämisen yhteydessä tai sen jälkeen, sekä aina tarvittaessa. Opiskeluhoitosuunnitelman päivittäminen tehdään hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä.

Esiopetuksen toimipaikkojen opiskeluhoitosuunnitelmien toteutumista arvioidaan yksikkökohtaisissa opiskeluhoitoryhmissä toukokuussa. Samalla tehdään suunnitelmaa seuraavan lukuvuoden opiskeluhoitotyötä varten ja määritellään yksikkökohtaiset kehittämiskohteet. Laadittua suunnitelmaa tarkistetaan ja vahvistetaan seuraavan lukuvuoden alkaessa

## 7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen<sup>175</sup>. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa<sup>176</sup>.

### Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus Jyväskylässä

Jyväskylässä on mahdollista saada erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta yksityisissä päiväkodeissa. Steinerpäiväkotien esiopetuksessa painottuu steinerpedagoginen esiopetussuunnitelma. Kristillisissä päiväkodeissa toimintaa ohjaavat kristilliset arvot. Näissä kaikissa päiväkodeissa noudatetaan valtakunnallista esiopetusta koskevaa lainsäädäntöä ja esiopetuksen opetussuunnitelmaperusteita, sekä Jyväskylän esiopetussuunnitelmaa. Henkilöstö osallistuu Jyväskylän järjestämiin koulutuksiin.

### 7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen<sup>177</sup> asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

<sup>175</sup> Perusopetuslaki 7 §

<sup>176</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

<sup>177</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

## 8. Jyväskylän esiopetussuunnitelman laatimiseen liittyvät ratkaisut

Jyväskylän esiopetussuunnitelma on kuntatasoinen ja se velvoittaa esiopetuksen henkilöstöä toimimaan suunnitelman mukaisesti kaikissa esiopetuksen toimipaikoissa. Kunnallisten palvelujen lisäksi velvoittavuus koskee niitä yksityisiä päiväkoteja, joista kaupunki ostaa esiopetusta. Yhteisen esiopetussuunnitelman lisäksi jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa laaditaan vuosittain toiminta- ja lukuvuosisuunnitelma. Esiopetukseen laadittava lukuvuosisuunnitelma sisältyy päiväkodin toimintasuunnitelmaan. Siitä ilmenee päivittäinen esiopetus aika, esiopetuksen ryhmäjärjestelyt, yhteistyön muodot, opiskeluhoito, sekä laadulliset tavoitteet, arviointi ja kehittäminen. Suunnitelmassa kerrotaan, kuinka esiopetuksen toimipaikassa toteutetaan paikalliseen esiopetussuunnitelmaan kirjattuja yhteisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Lasten ja huoltajien ajatukset ja toiveet vaikuttavat esiopetuksen toimipaikkojen laadullisiin tavoitteisiin ja näkyvät yksiköiden lukuvuosisuunnitelmissa. Lukuvuosisuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja, ja ne ovat luettavissa kunkin päiväkodin omilta verkkosivuilta.

Jyväskylän esiopetuksessa noudatetaan toimipaikkakohtaista, varhaiskasvatuksen kanssa yhdessä laadittua Toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisältyy kunkin tiimin Pedagogiseen suunnitelmaan, PESUun. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista esiopetuksessa seurataan ja arvioidaan jatkuvasti.

Jyväskylän esiopetussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomeksi. Ruotsinkielisessä esiopetuksessa noudatetaan Jyväskylän esiopetusopetussuunnitelmaa. Jyväskylän esiopetussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta. Tämä esiopetussuunnitelma korvaa vuonna 2023 laaditun Jyväskylän esiopetussuunnitelman. Esiopetussuunnitelman uudistamiselle oli tarve lainsäädännöllisten muutosten, muuttuneiden toimintatapojen, käytäntöjen ja menetelmien myötä. Esiopetussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä on vastannut palvelujohto yhdessä asiantuntijatiimin ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän kanssa. Jyväskylän paikallinen esiopetussuunnitelma on laadittu jatkumona Jyväskylän paikalliselle varhaiskasvatussuunnitelmalle, sekä edelleen perusopetuksen opetussuunnitelmalle. Kaksivuotisen esiopetuskokeilun aikana, vuosina 2021–2024, saatuja hyviä kokemuksia on hyödynnetty uuden paikallisen esiopetussuunnitelman laatimisessa.

Esiopetussuunnitelmassa ei toisteta valtakunnallisen esiopetussuunnitelman perusteisiin kirjattuja asioita. Valtakunnallisen perustetekstin jälkeen on kirjattu Jyväskylässä yhteisesti noudatettaviksi sovitut, Jyväskylän esiopetukseen liittyvät omaleimaiset asiat.

Esiopetussuunnitelmaa tehdään huoltajille ja lapsille tunnetuksi osallistavin ja toiminnallisin tavoin. Esimerkkinä muun muassa lasten yksilölliset suunnitelmat, toiminnalliset perheillat, sekä dokumentointi valokuvoin, videoin ja tekstein.

Paikallisen esiopetussuunnitelman tavoitteet ovat linjassa seuraavien Jyväskylän kaupungin ohjaavien asiakirjojen kanssa

- [Jyväskylän kaupunkistrategia 2022–2025](#)
- [Jyväskylän kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma 2022–2025](#)
- [Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma](#)
- [Jyväskylän perusopetuksen opetussuunnitelma](#)

### Esiopetussuunnitelman mukainen henkilöstön osaamisen kehittäminen

Päiväkodin johtajia ja esiopetuksessa toimivia varhaiskasvatuksen opettajia perehdytetään esiopetussuunnitelmaan monin tavoin. Jokainen esiopetuksen työntekijä on velvoitettu tutustumaan esiopetussuunnitelmaan. Esiopetuksen alueellisia iltapäiviä järjestetään yhteisten

tavoitteiden kirkastamiseksi ja hyvien käytäntöjen jakamiseksi. Lisäksi henkilöstölle järjestetään yhteisiä koulutuksia. Koulutukset ja osaamisen kehittämisen menetelmät perustuvat lukuvuosittain rakentuvaan osaamisen kehittämisen suunnitelmaan.